

משל ומשל

כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם

עד כמה חייבים אנו לנצל את הימים הללו - לפעול ישועה ורחמים - ניתן ללמוד מסיפורו של הגאון רבי אליהו קפשלי מאיזמיר זצ"ל:

כשנלחמו הטורקים בשליטתה של וונציה בימים, ביקשו לכבוש את האי 'אגריפו' בים האגאי, שהיה בו מעגן חשוב של הצי הוונציאני. מה עשו, בנו גשר רפסודות, מהאי 'טירה פירמה' שהיה בשליטתם עד לחוף אגריפו, והחלו להעביר עליו את צבאם שיסתער על המבצר והמעגן.

הייתה שם אוניית מערכה וונציאנית, שקרבניטה ביקש רשות להבקיע את גשר הרפסודות ולסכל את הפלישה. הודיע על כך למפקד הצי, הגנרל 'קנלה'. השיבו הגנרל, שלא כך מתבצעים דברים בצבא מסודר. הוא כינס את כל ספינות הצי באחד המפרצים, ודן עם מפקדיהם בדרך הפעולה. הוחלט שכל הספינות תערכנה מול הגשר המדובר, ויניפו יחדיו את המפרשים, ויצברו תאוצה, וכך יבקיעו את גשר הרפסודות, ויסכלו את הפלישה. ואכן, עם שחר יצא הצי לדרכו, קרב במלוכד אל האי אגריפו - וראה לתדהמתו של חומות המבצר מתנוסס הדגל הטורקי...

התברר, שעד שהמפקדים נועדו יחדיו, הספיקו הטורקים לערוך את מתקפתם, והבקיעו את החומה. ועתה הריסת הגשר כבר לא יכלה לשנות דבר...

מרט מפקד הצי את שערותיו: אמש, יכולה הייתה אוניה אחת להרוס את הגשר, להציל את המבצר ולהכריע את המערכה. ועתה, הכל אבוד. האי נפל בידי האוייב. הצי המהולל נסוג בחרפה. והגנרל הודח ממשרתו...

הנמשל, נוקב עד התהום: חז"ל אמרו (ר"ה יח.), "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב", אימתי? אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, שבהם יכול כל אדם לפעול לשינוי כל גזירה שנגזרה עליו, להמתיקה ולהמירה בגזירות טובות ישועות ונחמות.

בימים אלו קל הדבר, ועל ידי התעוררות קלה, בתפילה נרגשת, ובתוספת מצוות ומעשי חסד, ניתן לסכל את מתקפת המקטרגים, ולפעול ישועה ורחמים. אשרי המנצל את שעת הכושר ואינו מתמהמה. כי מה שניתן לפעול בימים אלו בהתעוררות קלה - יקשה לפעול לאחר מכן אפילו במאמצים מרובים...

ואין לך דבר שמקרב את האדם לפני ה' - יותר מלימוד התורה הקדושה, וכדברי הזוהר הקדוש (פר' במדבר, דף ק"ח ע"א), "כמה חביבא אורייתא קמי קודשא בריך הוא, דהא בכל אתר דמלי דאורייתא אשתמעו, קודשא בריך הוא וכל חיילין דיליה - כלהו

כי לרוב חשיבותו של האויר לנשימה, שבלעדיו האדם איננו יכול לחיות, לכן אי אפשר לקחת עליו כל ממון שבעולם.

כך גם התורה הקדושה, היא כמו אויר לנשימה, ובלעדיו זה האדם חשוב כמת. ולרוב חשיבותה אי אפשר לשלם תמורתה בכל כסף וזהב שבעולם!

משל למה הדבר דומה, לאחד מאנשי הצבא של המלך, שנכנס לשדה הקרב, ואחר מלחמה עקובה מדם, ניצח את האויב. וכראות המלך כן, שמח מאד, וקרבו אצלו מהיושבים ראשונה במלכות, והעניק לו תואר "אלוף", וגם נתן לו המלך חרב שחוקק עליה שמו של המלך - לאות הוקרה, והנרתיק של החרב עשוי זהב טהור, ומשובץ באבנים טובות ומרגליות. ואותו האלוף לקח החרב והניחה בארגז נאה למשמרת.

והנה יום אחד נזדמן לאותו אלוף להפליג בספינה לעיר אחרת, ובאותה הספינה נסע עוד איש צבא, אשר גם לו היתה חרב יקרה מאד, אבל זה האיש לא קיבל חרבו מאת המלך, אלא קנאה בדמים מרובים.

ויהי כאשר הגיעו לנמל, פתחו אנשי המכס את הארגז של האלוף, וכאשר ראו את שם המלך חקוק על החרב - הבינו שקיבלה במתנה מאת המלך, חזרו והניחוהו בארגז שלה, ולא ביקשו עבורה מכס כלל. אולם כאשר פתחו את הארגז של האיש השני, וראו את חרבו היקרה, ויעריכו את שוויה באלף זהובים, ויתבעו ממנו מאה זהובים למכס, עשירית משווי החרב.

ויתרעם האיש ההוא לאמר, מדוע אתם עושים איפה ואיפה, הלא זה שנרתיק חרבו לבד שווה פי כמה מחרבי, פטרתם אותו לגמרי מן המכס, ואילו אותי חייבתם במכס?

ויאמרו לו: שוטה שבעולם, אותה חרב ששם המלך חקוק עליה, אין לה ערך ושווי, כי מי יוכל להעריך את כבוד המלך? ולכן אין אנו יכולים לקחת מכס מן האלוף הזה. לא כן אתה, שקנית חרבך מן השוק, עליך לשלם עשירית משווייה עבור המכס.

והנמשל: כי התורה היא חמדה גנוזה של הקב"ה, לא ידע אנוש ערכה (איוב, כח, יג), ולא יערכנה זהב וכלי פז, על כן מוכרחים ליתנה בחינם, כי אי אפשר להעריכה בשום ממון שבעולם!

על כן, כאשר אנו נמצאים לפני יום הכיפורים, ולב יודע מרת נפשו, כמה חטאנו, וכמה קלקלנו, וכמה רבו עוונותינו למעלה ראש, עד שאפילו בזבח ובמנחה אינו מתכפר, לכן הבה נוסיף עוד בלימוד התורה הקדושה, אשר היא מכפרת על כל העוונות, ובזה נזכה להחתם לאלתר לחיים טובים ולשלום. אכ"ר.

(ע"פ מעייני המועד, וענף עין אבות עמ' ריב)

צייטין למלויה, וקודשא בריך הוא אתי לדיירא עמיה, הדא הוא דכתיב (שמות, כ, כ) בכל המקום אשר אזכיר את שמי וגו'. ע"כ. [פירוש: כמה חביבא התורה לפני הקב"ה, שהרי בכל מקום שדברי תורה נשמעים שם, הקב"ה וכל חיילין שלו, כולם מקשיבים לאותם דברי תורה, והקב"ה בא לדור עימו, וזהו שכתוב (שמות, כ, כ) "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך"]. והכי תנן באבות (פ"ג מ"ג), שאפילו יחיד שיושב ועוסק בתורה - שכינה עימו. וכו' בברכות (דף ו. ג.) ע"ש.

ואין לך דבר שמועיל לכפרת עוונות - יותר מלימוד התורה הקדושה, וכמו שאיתא בראש השנה (דף יח.), וביבמות (דף קה.), "לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה, אמר רבא בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה. אביי אמר בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים. רבה ואביי מדבית עלי קאתו, רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין, אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה שיתין שנין. תנו רבנן משפחה אחת היתה בירושלים שהיו מתיה מתין בני י"ח שנה, באו והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי, אמר להם שמא ממשפחת עלי אתם דכתיב ביה וכל מרבית ביתך ימותו אנשים, לכו ועסקו בתורה וחיו, הלכו ועסקו בתורה וחיו קורין אותה משפחת רבן יוחנן על שמו". ע"כ. ואמרו בזוהר הקדוש (פר' קדושים, ד"פ ע"ג), דבתורה מתכפר, משום דדברי תורה חשובים יותר מכל הקורבנות שבעולם. ע"ש.

ובספרי (דברים, פיסקא שו) איתא, "דבר אחר, יערף כְּמִטְרָ לְקַחֵי", רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: אין יערוף אלא לשון הריגה, שנאמר (דברים, כא, ד) "יערפו שם את העגלה בנחל", על מה עגלה מכפרת? על שפיתות דמים. כך דברי תורה מכפרים על כל עבירות. כשעירים עלי דשא, ועל מה שעירים מכפרים? על חטאות. כך דברי תורה מכפרים על חטאות. וכרביים עלי עשב, מה רביבים באים תמימים ומכפרים - כך דברי תורה מכפרים על כל עוונות ועבירות". עד כאן לשון הספרי.

ידועים דברי הגמרא במסכת נדרים (דף ל"ג), ובמסכת בכורות (דף כ"ט), "רָאָה לְמִדְתֵּי אֲתָכֶם חֲקִים וּמְשֻׁפְּטִים כְּאֶשֶׁר צִנְיָ ה', מה אני בחינם - אף אתם בחינם". ע"כ. והנה בנוהג שבעולם שכל דבר היקר מחבירו - נמכר בדמים מרובים יותר מחבירו. אבל התורה אינה כן. אלא ניתנה לעם ישראל בחינם! שמחת גדול חשיבותה, אשר יקרה היא מפנינים וכל חפצין לא ישוו בה (משלי, ג, טו), אי אפשר למוכרה בכל ממון שבעולם!

הנה אם נתבונן מעט, נראה שעל כל דבר ודבר, האדם צריך לשלם, על החשמל, על המים, ואפילו אדם שמוכר סחורות - צריך לשלם מס הכנסה. הדבר היחיד שהאדם לא משלם עליו זה האויר, (שאפילו במדינת ישראל עוד לא עשו על זה מס הכנסה),

כפרשת בראשית (ג, יד-טו), קילל הקב"ה את הנחש: "אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׁדַי עַל גְּחֹנֶךָ תֵּלֵךְ וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְאֵיבָה אֶשְׂתִּי בְיָנֶךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זְרַעָהּ וּבֵין זְרַעָהּ הוּא יִשְׁוֹפֵךְ רֹאשׁ וְאַתָּה תִּשְׁוֹפֵנּוּ עֵקֶב". הנחש הקדמוני הוא היצר הרע, כמובא במדרש הנעלם (פר' בראשית). ואחד משמותיו של היצר הרע הוא "שונא", כמובא במסכת סוכה (דף נב). והלוואי והיינו שונאים אותו, כפי שהוא שונא אותנו.

הנחש מכיש בעקב. כך היא דרכו של יצר הרע, להתחיל עם האדם במצוות קלות - שאדם דש בעקביו, ועבירה גוררת עבירה, עד שמפילו לבאר שחת!

אבל האדם "ישופנו ראש". כאשר רוצים להתגבר על הנחש, אין די בקציצת זנבו, ואדרבה, אם יעשו כן יסתכנו שבעתיים. בכדי לגבור על הנחש צריך לרוצץ את ראשו במכת הרג וחרב ואבדן, ברגע אחד, וזה הפירוש "יִשְׁוֹפֵךְ רֹאשׁ", לכתת את ראשו במכה אחת!

כך הדין כלפי היצר הרע, אסור לעשות עימו משא ומתן, (זה יותר גרוע ממשא ומתן עם המחבלים). אלא ברגע אחד צריך לרוצץ את ראשו, ולהתנתק ממנו לגמרי, ולא להשאיר לו שום פתח.

והיה הסבא מנובהרדוק זצ"ל אומר: משל למה הדבר דומה, לאדם שהולך על שפת הנהר, יכול הוא ללכת ביבשה, ויכול הוא לקפוץ למים ולשחות, אבל אי אפשר עם רגל אחת ביבשה ורגל אחת בים!

והוסיף הסבא זצ"ל ואמר: דומה הדבר ליהודי שחזר בתשובה, והחליט להכשיר את מטבחיו הטרף, אבל לא בבת אחת, אלא לאט לאט. ביום הראשון יכשיר כף אחת, ביום השני כף נוספת... הרי המטבח ישאר כמו שהיה!

כך הוא גם ברוחניות, כשהאדם עושה תשובה ומחליט להתנתק מיצרו הרע, לא יועיל לו שיחזור לאט לאט, אלא ברגע אחד צריך להתנתק לגמרי מהיצר הרע. שאם משאירים לו אפילו פתח קטן, הוא רובץ שם וממשיך להחטיא את האדם!

וכדברי הגאון הקדוש **רבי צדוק הכהן מלובלין** זצ"ל, זה אחד הדברים שלמדנו מיציאת מצרים: "כִּי בְּחַפְזוֹ יֵצְאָתָּה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (דברים, טז, ג). ממ"ט שערי הטומאה יוצאים בקפיצה אחת, בהחלטה נחושה אחת. ולאחר מכן מתחילים מ"ט ימי ספירת העומר, אחרי שהתנתקנו לגמרי מהטומאה, רק אז אפשר להתחיל ולעלות ולהתקדש בקדושה העליונה.

וזה עומק כוונת חז"ל במסכת יומא (דף פו): "גדולה תשובה - שמגעת עד כסא הכבוד", דהיינו איזו

תשובה היא תשובה אמיתית לפני הקב"ה? שמגעת עד כסא הכבוד! תשובה כזו שמתנתק בין רגע מהיצר הרע לגמרי, ובהחלטה נחושה אחת מגיע עד כסא הכבוד, ולא עוצר בינתיים חלילה. הכי צד? איך אפשר להשתנות כך ברגע אחד?

אומר רבינו הקדוש **החתם סופר** זצ"ל: "כִּרְחֹק מִזְרָח מִמְּעַרְב הִרְחִיק מִמֶּנּוּ אֶת פְּשְׁעֵינוּ" (תהלים, קג, ב). מזרח ומערב - שני קצוות הם, קטבים מנוגדים. אי אפשר להיות גם כאן וגם שם. מי שהוא במזרח, אינו במערב. ובכן, אדם עומד לפניו כלפי המזרח, מה עליו לעשות כדי לפנות למערב? כמה עליו ללכת?

אף לא צעד אחד! פשוט כל כך: השאר במקומך, רק הסתובב! כך אומר דוד המלך עליו השלום: פשעת, מרדת, תעית וטעית? אל תתיאש! בידך לפתוח דף חדש, וכל מה שהיה לא יזכר עוד. אבל בתנאי אחד: הסתובב! שנה מבט, שנה תפיסת עולם. קודם סובבת לבורא את הגב, עכשיו הפנה אליו את הפנים!

נמצא שברגע אחד יכול האדם להשתנות לגמרי, רק לשנות את הדרך, ובמקום ללכת במשעולי הכרמים, פשוט ללכת בדרך חדשה, בדרך העולה בית אל. והבא להטהר מסייעין אותו (שבת קד).

(נ"פ מעיין השבוע פר' בראשית)

מעשה רב

הצדיק רבי זושא מאניפולי זצ"ל, סיפר, שביום הכיפורים לפני תפילת נעילה היתה לו עליית נשמה. עלה למרום וביקש, כמובן מאליו, לראות את שדה המערכה. את היכל הצדק, אולם המשפט, בו יוכרע גורלם של ישראל לשנה הבאה לטובה.

השערים נפתחו לפניו. ויפן כה וכה - וחרדה גדולה נפלה עליו. זה לעומת זה ניצבו שני מחנות. מימין ניצבו המלאכים הצחורים, הפרקליטין הטובים שנבראו מן המצוות. ומשמאל ניצבו מלאכי החבלה השחורים, שנבראו מן העבירות. מחנה המצוות - גדול מאד, שהרי פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון (ברכות נז). אבל מחנה העבירות, בר מינון, לא יימד ולא יספר מרוב. המונים, המונים, כים נגרש, כהמון גליו, בלא קץ וסוף. אוי לעיניים שכך ראות!

ראה, וחשכו עיניו. הן ידוע ידע שזה המצב. כל לשון הרע - מלאך רע. כל קללה - מלאך חבלה. ניבול פה רחמנא ליצלן. ליצנות. תנופה. גאווה. וכעס. ועל כולם עוון ביטול תורה, בכל רגע ורגע של בטלה, הרי זה מכותנת ייצור למזיקים, למשחיתים, למלאכי חבלה רחמנא ליצלן. ואם כן מה כוחם של המלאכים העוזרים מן העבר השני - גדוד המלאכים הלבנים. מה סיברם ומה סיכויים להחזיק מעמד? שלא לחשוב על... ניצלון!

בלב כבוד, חרד, הומה, המתין שם רבי זושא לעת נעילה, לתפילת החתימה, עת הכרעת הדין האיום והנורא. עת בריות בו יחתמו, לחיים או להיפך בר מינון. בינתיים, החליט, יסייר קצת בשטח. יתקרב קצת יותר, יסקור בפרטורט. הלך לראות את המלאכים הלבנים, ואורו עיניו. הנה הם בנויים לתפילות, זכים וצחים, תענוג לראותם. רק חבל שהם כה מועטים, חסרי סיכויים.

כיון שנתור עוד פנאי עד לחתימה, החליט לסקור גם את המחנה השני. בכריים כושלות פנה והלך לו אל המחנה הענק של המלאכים השחורים.

והנה אך התקרב לעברם, ואורו עיניו.

מקורב ראה שכל המלאכים העצומים האלו, כולם מחוסי אברים, אחד גידם ואחד פיסתו. כך כולם ללא יוצא מן הכלל מוכים וחבולים, מכף רגל ועד ראש אין בו מתום. בלב שמח שב ופסע לעבר המחנה

הרי הם כאותו קטר, המושך עימו את כל הקרונות. מפיהם הם רוח חיים בכל המצוות הקודמות, מרפאים את כל המלאכים!

וכך מסיים **הרב שערי אורה** (שם): "אם חזר זה שהתפלל תפילות פסולות, ועמד והתפלל תפילה אחת ככוונה גדולה, ותפילתו זו הגונה ושלמה, אז אותה תפילה כשרה נכנסת באותו היכל חיצון שהתפילות הפסולות שהתפלל עומדות שם, ומוציאה משם כל אותן תפילות, ועולות כולן עימה, ונכנסות עימה באגודה אחת לפני ה' יתברך!"

[ובספר התניא, בקונטרס אחרון, הביא יסוד זה בשם הרב מקדש מלך (פר' פקודי). ועי' בדגל מחנה אפרים (בדרוש לפורים) שכתב כן בשם הבעש"ט הקדוש זצ"ל. ועי' בנפש החיים (סוף פרק ג), וברוח חיים (פר' מ"ב), שהזכיר יסוד זה. ע"ש. ומקורם טהור בדברי הזוהר הקדוש ח"ג (דף רמה ע"ב). יעויין שם].

וביום הכיפורים, ידוע נדע: **אם נתפלל ככוונה וברגש, אם נגמול חסד בחום וברגש, אם נאמר מזמורי תהלים מעומק הלב - נמצאנו מחיים על ידי זה את כל המלאכים, מבראים את כל מליצי היושר - ויוצאים זכאים בדיון!**

(נ"פ מעיין המועד, ימים נוראים, עמ' רסה והלאה)

מספרים על הרה"ק **רבי ישראל מויז'ניץ** זצ"ל: שבעת שהיה אומר את המילים "אֲשֶׁר לֹא נֶשְׂא לְשׂוֹא נֶפְשׁוֹ וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה" - היה פורץ בבכי נורא, וכולו אחוז פחד ורעדה.

היה שם חסיד אחד, אשר זו הפעם הראשונה שראה את הרבי, ותמה מאד: וכי יש לך יהודי שנשבע למרמה? על מה ולמה נרעד הרבי כל כך בפסוק זה? **עד** מהרה שכח החסיד דגן את הרהוריו, והמשיך בתפילתו.

לאחר התפילה, כאשר הגיע תורו לעבור ליד הצדיק ולהתברך מפיו, אמר לו הרבי: "הגמרא אומרת (נדה ל): שלפני הולדתו של התינוק, משיביעים אותו "תהי צדיק ואל תהי רשע!" ואם כן, מי יוכל לטעון שהוא לא נשבע למרמה?..."

(אוצר יעקב)

איזה מזל!?!?

השבט שכנגד החודש

כתוב במדרש (תנחומא, ויחי טו), שכל חודש מי"ב חודשים - הוא כנגד אחד מי"ב השבטים, (אך לא כתוב שם מהו הסדר). וכתבו המקובלים, שהסדר הוא לפי סדר הדגלים (שערי אורה שער ה, ופרי צדיק לר"ח כסלו אות ב בשם האר"י ז"ל). ולפי זה, חודש 'תשרי' - הוא כנגד שבט 'אפרים' (שערי אורה פ"ה. ועיין עוד בבני יששכר מאמרי חודש תשרי - רמזים נפלאים בזה).

מזלו של החודש

כאמור מספר יצירה (פרק ה), מזלו של חודש 'תשרי' - הוא מזל 'מאזנים'. ואף שאמרו רבותינו (שבת קנו). 'אין מזל לישראל', היינו שישראל על ידי מעשיהן בתורה - הופכים שפיטת המזל לכל אשר יחפצו, אבל על כל פנים בתולדה יש להם מזל (בני יששכר מאמרי חודש שבט מאמר א אות ב).

קצת על בני מזל 'מאזנים'

בני מזל מאזנים - הם נינוחים ונעימים בטבעם, גישתם מעודנת, והם מאד חברותיים. רק לעתים רחוקות הם חיים בבדידות.

בני מזל זה - נינוחים בכושר שכנוע, ועל הרוב הם משיגים מה שהם רוצים בדרך השכל וההגיון. הם עשויים להשפיע על אחרים, עוד לפני שאלה תופסים מה בני מאזנים בכלל מתכוונים לעשות.

האינסטינקטים הערים ביותר שלהם: למדוד, לשקול, ולאזן. הם יכולים לראות במקום את שני הצדדים של הבעיה, להבין את הבעד והנגד, ולבסוף להגיע להחלטה צודקת לגבי הכל. אבל לפני כל החלטה - הם חייבים להתלבט, וקשה להם להחליט. רק לעתים רחוקות הם עושים משהו מבלי לחשוב.

יש להם כשרון להסתדר עם אנשים, מאחר שהם נוחים לבריות, ורק לעתים רחוקות הם פוגעים בזולת. מזגם נוח, וגם כשהם כועסים הם מתגברים על כך בנקל.

יש להם חוש מפותח מאד ליופי, נמשכים לאומנות וציור, וביהם מטופח ונאה. נוטים להעדיף איסטיקה על חשבון היעילות, למשל במכונית יחפשו את ההדר על חשבון המנוע.

לעתים עלול לעבור ליד אדם שמכיר אותו טוב, ולא לומר לו שלום, ואינו מתעורר לבקש את סליחתו, מכיון שבן מזל מאזנים - חולמני מטבעו, ובאותו רגע חשב על משהו ולא שם לב. לכן מי שמכיר אותו - לא צריך להיפגע ממנו.

לעתים הוא עלול לפגוע בדבריו בזולת ואינו מרגיש שפגע בהם, כי אם הוא מרגיש שפגע במי-שהוא - הוא לא מתבייש לבקש את סליחתו של הנפגע.

יש לו יחירות מסוימת, אבל אינו מגיע לגאווה.

התכונות הדומיננטיות אצל בן מזל מאזנים, הם: נינוח, חברותי, בעל קסם אישי, אסטיטי, מתלבט הרבה לפני שמחליט, שכלתן, ובעל כושר שכנוע.

(מתוך הספר "גלגל המזלות" בהסכמת גדולי ישראל)

שמו של החודש

בתורה לא נזכרו שמות לחודשים, אלא רק מספרים "החודש הראשון" וכו' (רמב"ן, שמות יב, ב). שמות החודשים "ניסן", "אייר", וכו', עלו עמנו מבבל לאחר חורבן הבית הראשון (ירושלמי, פ"א דר"ה ה"ב).

בבבאים שעלו מבבל, מצאנו שהזכירו חלק משמות החודשים, כגון בספר זכריה (א, ז; ז, א) נזכרו החודשים "שבט" ו"כסלו", וכן בספר עזרא (ה, טו) נזכר חודש "אדר", וכן בספר נחמיה (א, ב; א, ג; ו, טו) נזכרו החודשים "כסלו", "ניסן", ו"אלול", וכן במגילת אסתר (ב, טז; ג, ז; ח, ט) נזכרו החודשים "טבת", "אדר", "ניסן", ו"סיון", (ועי' במפרשים על שמות פי"ב פ"ב, שהאריכו בזה). ובוודאי שמות החודשים נתקבלו גם כן מסיני, אלא שהיו בבחינת תורה שבעל פה (בני יששכר, מאמרי חודש ניסן, מאמר א), ויש טעם לכל השמות של החודשים, למה נקרא כך, זה ניסן וזה אייר, וכן כולם (מאור עינים פר' תרומה).

מקור השם חודש 'תשרי'

חודש 'תשרי' - לא נזכר בתנ"ך. שם זה נזכר לראשונה במשנה (ר"ה ב). אולם בספר מלכים א (ח, ב) נתכנה חודש זה בשם: "ירח האיתנים" - מלשון איתן וחוזק, לפי שהוא מלא במצוות, ובו נולדו ונפטרו האבות, ובו נפקדו האימהות (עי' ר"ה י-יא. וספר מבנה לוח השנה פי"א ס"ט).

הטעם שנקרא חודש 'תשרי'

'תשרי' - מלשון 'תשרי' ותשבוק (=תתיר ותעזוב) חובינו, ותמחול עוונותינו. לפי שבו יום הכיפורים, שבו מתכפרים עוונותיהם של ישראל. וכן 'תשרי' - מלשון 'שרוי', שבחודש זה שרויה שכינה ביותר, לפי שישראל נקיים בלא חטא, כיון שנמחלו עוונותיהם ביום הכפורים (פסיקתא רבתי פרשה מא, ילקוט שמעוני פר' אמור רמז תרכו, ספר קושיות לאחד מן הראשונים אות פת, וספר מבנה לוח השנה פי"ב ס"ב וס"ג).

צירוף שם הוי"ה של החודש

מובא בספרים הקדושים, שלשם הוי"ה ב"ה - יש י"ב צירופים, כנגד י"ב חודשי השנה, לכל חודש צירוף אחר (עי' בריקאנטי פר' תצוה ד"ה ועשית, וברגל ישרה מער' י אות ו). והצירוף של חודש 'תשרי' - הוא והי"ה, ויוצא מסופי תיבות של הפסוק (בראשית יב, טו) "וַיִּרְאוּ אֹתָהּ שְׂרֵי פְרַעֲה" (בני יששכר מאמרי חודש תשרי מאמר א, וע"ש רמזים נפלאים לחודש זה ומזלו).

האות שכנגד החודש

כתוב בספר יצירה (פרק ה), שיש י"ב אותיות פשוטות, (דהיינו שלא שייך בהן דגש ורפוי, מלבד שלש אותיות נוספות שלא שייך בהן דגש ורפוי, והם: א' מ' ש', שאינן נקראות אותיות פשוטות, אלא שלש אמות - קהלת יעקב ערך מ), ואלו הן: ה' ו' ז' ח' ט' י' ל' נ' ס' ע' צ' ק'. ובאלו האותיות צר הקב"ה י"ב מזלות בעולם, וי"ב חודשים בשנה, וי"ב מנהיגים בנפש. ובאות ל' - יצר הקב"ה את מזל 'מאזנים' בעולם, ואת חודש 'תשרי' בשנה, ואת 'הכבד' בנפש. עיין שם.

לאחר שעשו כדבריו, אמר: "את מה שנשאר בידכם, לאחר כל הקיצוצים, תשמרו מכל משמר, תקבלוהו באמת ובתמים, כי כך מקבלים קבלות אמיתיות!"

ולפי דרכינו למדנו: שראוי לכל יהודי לקבל על עצמו קבלה אחת קטנה, לקראת יום הדין, להראות שהנה מוכן ומזומן הוא להשתנות. ויחזיק באותה קבלה שמקבל עליו בעוז ותעצמות. ואז יעזרהו השי"ת להמשיך ולהתעלות עוד ועוד!

(ע"פ אוצרות ימי אלול עמ' קעט)

הגאון רבי ישראל מסלנט זצ"ל, אמר לתלמידיו: "עיקר ההכנה לימים הנוראים - בתיקון המכשולות הקטנים, הפעוטים. כי עליהם עיקר הדין. שהרי כה קלים הם, וקל כל כך לתקנם, ומדוע התרשלם בזה?"

והביא ראייה לזה מדברי הגמרא (מנחות מג): "משל למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו, לאחד אמר: הבא לי חותם של טיט, ולאחד אמר: הבא לי חותם של זהב. ופשעו שניהם ולא הביאו. איזה מהן עונשו מרובה? הוי אומר: זה שאמר לו הבא לי חותם של טיט ולא הביא". ע"כ. נמצא שעונשם של הדברים שקל לעשותם חמור יותר.

כיוצא בדבר היה אומר הגאון **רבינו יוסף חיים** זצ"ל - בעל הבן איש חי: "אֶחָזוּ לָנוּ שׁוֹעֲלִים שׁוֹעֲלִים קְטָנִים מְחַבְּלִים פְּרָמִים" (שה"ש, ב, טו). דוקא העבירות שנראות קטנות, דוקא הם יכולות לחבל בכרם ה' צבאות - "בית ישראל" (ישעיה, ה, ז). הן נראה שבית המקדש השני חרב בעוון שנאת חנם (יומא ט), שנראה כחטא כה פעוט וקטן. ולכן אדרבה דוקא הדברים שנראים קטנים - הם צריכים חיזוק יותר!

(ע"פ מעיין המועד, ימים נוראים, עמ' קנח)

בגמרא מסכת ראש השנה (דף יז:) איתא, "השב בינתיים (בין ר"ה ליוה"כ) - מוחלין לו, לא שב בינתיים, אפילו הביא כל אילי נביות שבעולם - אין מוחלין לו". ע"ש. הנה אנחנו נמצאים כעת בעיצומם של עשרת ימי תשובה, מי ששב עכשיו בתשובה שלימה, מוחלין לו. אבל מי שלא מנצל את הימים האלה לתשובה, אוי לו ואוי לנפשו!

אחי ורעי, צריך כל אחד ואחד לדעת שאפילו עשה תשובה, אין יום הכיפורים מכפר אלא על עבירות שחטא כלפי הקב"ה, אבל עבירות שחטא כלפי חבריו, אין יום הכיפורים מכפר עד שיפייס את חבריו (יומא פה:). אם נתבונן מעט כמה חטאנו כלפי הזולת, הרי זה מבחיל, כל מילה של לשון הרע נושאת עימה עשרות איסורי תורה, כמבואר בהקדמת ספר חפץ חיים. ואם כך במילה אחת, כמה עבירות יש בסיפור אחד?

והרי כל אחד מאיתנו יודע ועד, שלא נכשל בסיפור אחד ולא בשנים... וכעת גם אם נרצה לבקש מחילה מכל מי שחטאנו כלפיו, וכי אנו זוכרים כלפי מי חטאנו?

אחי ורעי, העצה היעוצה לכל בר ישראל, שיאמר בפיו, "הריני מוחל וסולח לכל מי שהכעיס והקניט אותי, או שחטא כנגדי, בין בגופי, בין בממוני, בין בכבודי, בין בכל אשר לי, בין באונס, בין ברצון, בין בשוגג, בין במזיד, בין בדיבור, בין במעשה, בין בגילגול זה, בין בגילגול אחר, לכל בר ישראל, ולא יענש שום אדם בסיבתי". וכל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו (ר"ה יז).

ואם יראו מן השמים שהאדם רוצה לבקש מחילה מחבריו, וממי שזוכר הוא כן מבקש, וגם הוא עצמו מוחל וסולח לכל מי שחטא כנגדו, אזי יגלגלו מן השמים מדה כנגד מדה, שאף אותם שחטא כנגדם, יעשו כמותו, ואף הם יאמרו שמוחלים לכל מי שחטא כנגדם!

(עפ"ד מרן הראש"ל הגאון רבינו עובדיה יוסף זצ"ל)

נצבים אנו כבר בערב יום הדין, ממש סמוך ונראה לעת המשפט. ולכאורה תמהים אנחנו איך יתכן לעמוד למשפט לפני מלך מלכי המלכים, ולצאת זכאים בדין? והרי לא יצדק לפניך כל חי? ולב יודע מרת נפשו, כמה חטא, וכמה הכעיס לבוראו, וא"כ איך יתכן לצאת זכאים בדין?

אלא אומר הרה"ק **רבי דוד מלבוש** זצ"ל: "אַתֶּם נְצִיבִים הַיּוֹם - פְּלֶקֶם", כשכולנו ניצבים יחד, כאיש אחד בלב אחד, אין המקטרג שולט בנו, ואז יכולים להגיע עד כסא הכבוד, ולהמשיך עלינו משם את כל ההשפעות הטובות.

הגאון רבי יוסף חבר זצ"ל, הסביר בכך את הפסוק: "כִּי יִחַלֵּק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ", שעם ישראל נמשלו לחבל, אשר בהיותם מחוברים יחדיו, אין שום אומה ולשון יכולים להם.

הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, המליץ על כך את הכתוב (שה"ש, ד, ז): "פְּלֶקֶ - יָפֶה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בָּךְ", כשכולנו ביחד, אזי כל מום שיהיה, אינו נראה כלל.

וכותב רבינו האלשיך הקדוש זצ"ל: "על כן, הקפידו רבותינו ז"ל על תפילת הימים הנוראים שתהיה באהבת שלום בין איש ובין רעהו, לשתקובל תפילתם. שאז השטן אומר: מי כעמך ישראל שהם כמלאכי השרת, שאין בהם קינאה ושנאה".

על כן, אין להמתין עד לערב יום הכיפורים כדי להתפייס אחד עם השני, אלא כבר מעתה לפני ראש השנה צריך להתפייס ולמחול איש לרעהו, ואזי נכתב ונחתם כולנו לחיים טובים ולשלום. אכ"ר.

(ע"פ מעיין השבוע פר' נצבים)

שאלו פעם את מרן המשגיח **רבי יחזקאל לוינשטיין** זצ"ל: "חז"ל אומרים (קידושין מ:), לעולם יראה אדם את עצמו ואת כל העולם כולו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת - אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, עבר עבירה אחת - אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה. ע"כ. ולכאורה, הרי כמעט ולא יתכן שהוא וכל העולם יהיו בקו האמצע, באיזון מוחלט, ועוד לחשוב כך **לעולם**?"

השיב מרן המשגיח זצ"ל: "בית דין של מעלה הסכימו לדברי חז"ל, שברגע שהאדם יראה את עצמו כך, ויפנה להוסיף מצוות - יתייחסו אליו בהתאם, וידונוהו לכף זכות!"

(ע"פ מעיין המועד, ימים נוראים, עמ' קס)

סיפר הגה"צ **רבי שלום שברון** זצ"ל: פעם אחת בעיצומו של חודש אלול, כינס אותנו מרן המשגיח דחברון **רבי לייב חסמן** זצ"ל, והורה לנו לקבל על עצמינו כעת במחשבתינו, כל אחד לעצמו, קבלה אחת לקראת יום הדין!

לאחר שהות של כמה רגעים, שאל המשגיח: "נו, קיבלתם על עצמכם?" **משנענה** בחיוב, אמר: "טוב מאד! עכשיו תורידו חצי מכל הקבלה שקבלתם על עצמכם בזה הרגע".

לאחר המתנה קצרה, חזר המשגיח ושאל: "נו, הורדתם?"

נענו התלמידים ואמרו כי אכן הורידו.

"נפלא ביותר", אמר המשגיח, והוסיף מיד: "עתה תמשיכו ותורידו עוד חצי ממה שנותר".

מהלכות ערב ראש השנה

גדולת היום

א. יום ערב ראש השנה - גדולה מעלתו למאד, ויזהר בו האדם ביותר שלא לאבד אפילו רגע אחד, וישתדל בו הן בלימוד התורה, הן בתפילה בכוונה, והן בקיום המצוות. כי יש בכח יום זה לכפר על כל עוונותיו של כל השנה. וטוב לקרוא בתורה מהחומש פסוקים מתחילת פרשת כי תבא, עד "והגג אשר בקרבך" (דברים כו, א-יא) (שופר בציון עמ' א).

עורו ישנים

ב. ערב ראש השנה הוא היום האחרון של השנה, וזו ההזדמנות האחרונה לעשות תשובה טרם הכנס יום הדין. וביום זה יעסוק כל אחד בתורה ובמצוות ובתשובה. ויקדים לבקש מחילה מהוריו וקרוביו וכל חבריו, על מה שעבר ופגע בהם, ולא ימתין עד ערב יום הכיפורים (חיי אדם כלל קלח סעיף ה. קיצור שלחן ערוך סימן קכח סעיף יד. כף החיים סימן תקפא ס"ק נט). ונכון שכל אחד ואחד יאמר בפיו, "הריני מוחל וסולח לכל מי שהכעיס והקניט אותי" וכו'. (כן כתב הכף החיים סי' תרו ס"ק מה - לגבי ערב יום הכפורים. והוא הדין לכאן). וכל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו (ר"ה יז).

התרת נדרים

ג. נוהגים לעשות 'התרת נדרים' בערב ראש השנה (ח"א כלל קלח ס"ח, שע"ת ס"ג, כה"ח ס"ק יט וס"ק צט, פס"ת אות טז, וחזו"ע עמ' מב). וטוב לכתחילה לעשות את ההתרה על ידי עשרה אנשים ששונים הלכות, והאם אין שם עשרה - די בשלשה אנשים (שו"ת זרע אמת חאו"ח סי' צ, דע"ת סי' תריט, מט"א אות מט, כה"ח ס"ק כ"ב, פס"ת אות טז, וחזו"ע עמ' מג). ומותר שיהיו המתירים קרובי משפחה זה לזה, וכן מותר שיהיו קרובים למבקשי ההתרה (ש"ע יו"ד סי' רכח ס"ג, קיצור הלכות המועדים (דבליצקי) - דיני התרת נדרים ה"ג, ופס"ת אות טז). ואין שום מניעה לעשות התרת נדרים בלילה, וכן המנהג פשוט (ש"ע יו"ד סי' רכח ס"ג, קיצור הלכות המועדים שם, וקובץ ה"ל חודש תשרי עמ' 19 - בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל). וגם הנשים צריכות לעשות התרת נדרים, אלא שיכולה האשה למנות את בעלה לשליח שיתיר גם בעבורה, והבעל יאמר בנוסח ההתרה: "שתתירו לנו ולנשינו ולבנינו ולכל אנשי ביתנו" (אשרי האיש ח"ג פ"ג הכ"ד והכ"ה, תשוה"נ ח"א סי' שלח, פס"ת אות יח, ושו"ת יביע אומר ח"ב חאו"ח סי' ל אות יא). והמנהג פשוט שעושים ההתרה להרבה אנשים ביחד, ואין צריך לעשות לכל אחד בנפרד (מי הרחמים (ספטימוס) פ"ב הערה טז - בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ומאמר מרדכי פ"ג ה"ז). וצריך כל אדם להבין מה שאומר בהתרה, ולא יקרא כאומר תחינה בעלמא, ולכן אם אינו מבין את הלשון - יאמר בלשון שמבין (ח"א כלל קלח ס"ח, וקש"ע סי' קכח סט"ז, ומאמר פ"ג ה"ד). ומועילה התרה זו שכל קבלת מצוה שיקבל עליו במשך השנה, אף על פי

שלא אמר "בלי נדר", התרה זו מועילה לו שאין זה נחשב עליו כנדר, וכן כל הנהגה טובה שינהג שלש פעמים, אף על פי שלא אמר "בלי נדר", מועילה התרה זו שאין זה נחשב עליו כנדר, ויוכל לחזור בו ממנהגו בלי התרה (שו"ת שלמת חיים ח"ב חיו"ד סי' לח, הליכות שלמה עמ' ג, פס"ת אות יז, ושו"ת יביע אומר ח"ב חאו"ח סי' ל וח"ט חאו"ח סי' צה אות טז). וכן מועילה התרה זו, שאפילו אם נדר בפירוש איזה נדר במשך השנה, ובשעה שנדר לא זכר את המודעה שמסר בערב ראש השנה, לא חל עליו הנדר (ש"ע יו"ד סי' ריא ס"ב, משנ"ב סי' תריט ס"ב, פס"ת אות יז, וחזו"ע עמ' מה). ומכל מקום אין להסתמך על זה אלא במקום צורך גדול, אבל שלא במקום צורך גדול - יעשה התרה על נדרו בפני שלשה כדין (רמ"א יו"ד סי' ריא ס"א, ופס"ת אות יז). אבל אם בשעה שנדר זכר את המודעה שמסר בערב ראש השנה, ואף על פי כן נדר, לא מועילה מסירת המודעה לבטל נדר זה, [א"כ בשעה שנדר חשב בלבו שהוא סומך על המודעה שמסר - לבטל נדרו] (ש"ע יו"ד סי' ריא ס"ב), ולכן מה שאומרים בנוסח "התרת נדרים": "ואם נשכח לתנאי מודעה זו ונדור עוד או נשבע עוד ולא נזכר לתנאי מודעה זו תוך כדי דיבור לנדר או לשבועה, 'או בשעה שאנחנו זוכרים לתנאי מודעה זו ונחזור לנדור או ליבעע מהמת איוו סיבה שתהיה", אין זה נכון על פי ההלכה, ויש להשמיט תיבות אלו מנוסח ההתרה

(שו"ת זרע אמת חאו"ח סי' צ, וחזון עובדיה עמ' מה). ובסוף מסירת המודעה, כשאומרים: "לדעת רבי שמעון בן יוחאי ורבי אלעזר בנו, ולדעת רבנו יצחק לוריא אשכנזי", נכון להוסיף: "ולדעת רבנו יוסף קארו" (כן היה מנהגו של מרן הראש"ל מופת הדור הגאון רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל).

תענית

ד. יש נוהגים להתענות בערב ראש השנה, ותענית זו אין צריך להשלימה עד צאת הכוכבים, אלא מתענין רק עד זמן פ"ג המנחה ואחר כך אוכלים, אלא שמתפללים קודם תפילת מנחה. ועכשיו רבים נוהגים להתענות רק עד זמן מנחה גדולה, ומתפללים תפילת מנחה ואוכלים. ויש שאינם מקפידים להתפלל קודם מנחה, אלא מתענין עד אחר חצות ואוכלים. ובני אשכנז נהגו מקדמת דנא לאכול לפני עלות השחר של ערב ראש השנה, כדי להנצל מחוקות הגויים שנוהגים להתענות בערב חגיהם. אבל הספרדים לא נהגו כן, מפני שעל פי הזוהר הקדוש (פר' ויקהל דף רטו ע"ב) יש איסור חמור לאכול אחר שישן שינת קבע בלילה. ונכון לחשוש לדברי זוה"ק בזה היכא דאפשר. ובזמננו גם האשכנזים נוהגים שלא לאכול, רק לשותת תה או קפה וכדומה. ומי שנהג להתענות בערב ראש השנה, ועכשיו קשה לו התענית ורוצה לאכול לפני עלות השחר, מוטב שיעשה התרה למנהגו ולא יתענה מאשר שיאכל לפני עלות השחר, כי בלאו הכי תענית זו אינה אלא ממדת חסידות (ש"ע ורמ"א ס"ב,

משנ"ב ס"ק טז וס"ק כא וסי' תקסה ס"ק, כה"ח ס"ק סט, פס"ת אות כ, וחזו"ע עמ' נ).

נפילת אפיים

ה. אין נופלים על פניהם ביום ערב ראש השנה בתפילה. אבל במנחה של היום שלפניו - אומרים נפילת אפיים. וכן אין אומרים סליחות אחר עלות השחר של ערב ראש השנה, אבל אם התחילו באמירת הסליחות לפני עלות השחר - רשאים לסיימם אף אחר שעלה עמוד השחר (ש"ע ס"ג, משנ"ב ס"ק כג, כה"ח ס"ק עג-עד, וחזו"ע עמ' מו).

תקיעות

ו. אין תוקעים בשופר בערב ראש השנה, לא ביום ולא בלילה, כדי להפסיק בין תקיעות דרשות לתקיעות דחובה. ולכן גם בסליחות שאומרים בליל ערב ראש השנה - לא יתקעו בשופר. אבל מותר לתקוע בחדר סגור כדי להתלמד ולהכין עצמו לתקיעות (רמ"א ס"ג, משנ"ב ס"ק כד, כה"ח ס"ק עו, בא"ח פר' נצבים ה"ב, וחזו"ע עמ' כד).

קברי צדיקים

ז. יש נוהגים ללכת בערב ראש השנה לבית הקברות, להתפלל על קברי הצדיקים. ולא ישים מגמתו אל המתים, אלא יבקש מה' יתברך שירחם עליו בזכות הצדיקים. וגם יכול לבקש מהצדיקים שיבקשו עליו לפני ה' יתברך. והדבר פשוט שאין לבטל תורה בשביל זה (רמ"א ס"ד, משנ"ב ס"ק כז, כה"ח ס"ק צה, חזו"ע עמ' נב, וילקו"י קש"ע ח"ב עמ' קפה).

משלוח מנות

ח. יש נוהגים לשלוח מנות לעניים בערב ראש השנה, כמו שכתוב (נחמיה ח, ז) "ושלחו מנות לאין נכון לו". וטוב ליתן מעות לארגוני צדקה וחסד המתעסקים בזה (כך החיים סי' תקפא ס"ק קא, מאמר מרדכי פ"מ ה"ד, ושופר בציון פ"א הי"ד).

ההכנות לראש השנה

ט. מנהג ישראל להסתפר בערב ראש השנה, ורוחצין גופן, וגוזזין ציפורניהן, ולובשין בגדי שבת, להראות שאנו בטוחים בחסדי השי"ת שיוציא לאור משפטינו לחיים טובים ולשלום (ש"ע סי' תקפא סעי' ד. כה"ח שם ס"ק פא. חזו"ע ימ"נ עמ' נא. מאמר פ"ה ה"ג וה"ה. הלכות חג בחג ימ"נ עמ' לו. נטע"ג ר"ה פ"כ ה"א).

י. מנהג ישראל קדושים לטבול בערב ראש השנה במקוה, כי הטהרה מועילה לשמיעת תפילתו של אדם. ויטבול אע"פ שלא ראה קרי, כי טהרת הגוף מביאה לידי קדושת הנפש (רמ"א סי' תקפא סעי' ד. כה"ח שם ס"ק פב. מאמר פ"ה ה"ב. נטע"ג ר"ה פ"ב ה"ה. חזו"ע ימ"נ עמ' נז. הלכות חג בחג ימ"נ עמ' לז). והנשים לא תטבולנה כלל, אלא אם כן חל אז ליל טבילה שלהן (עני' חזו"ע ימ"נ עמ' נט).

יא. יטבול חמש טבילות בערב ראש השנה. ראשונה, יכוין בשביל הטהרה. שניה, יכוין לתיקון הכעס. שלישית, יכוין למתק הדין והגבורה בחסדים. רביעית, יכוין להעביר

מעליו מלבושי החול, ויכוין ג"כ "תכלה שנה וקלותיה". חמישיה, יכוין לקבל קדושת ראש השנה, ויכוין ג"כ "תחל שנה וברכותיה" (בן איש חי פר' נצבים אות ג. כה"ח שם ס"ק פג. מאמר פ"ה הכ"א. וע"ע באריכות בס' שופר בציון פ"א ה"ט"ו והלאה). ומי שאינו יכול לטבול במקוה, ישפוך על גופו ט' קבין מים, (שהוא כשנים עשר ליטר), ויכול לעשות כן ע"י מי המקלחת (אחרונים).

יב. יש שנהגו ללבוש בגדים לבנים לכבוד ראש השנה. ויש מקומות שנהגו שאנשים נשואים לובשים חלוק לבן הנקרא 'קטל'. ונהרא נהרא ופשטיה (ע"י כה"ח שם ס"ק עט. וקיצור הלכות מועדים עמ' יב).

יג. ראוי ונכון שכל אדם יעבור על התפילה והפיוטים לפני ראש השנה, וכן ילמד את בניו - כדי שידעו את סדר התפילה. והשליח ציבור חייב מן הדין להסדיר תפילתו לפני ראש השנה - כדי שיהיו התפילות והפיוטים שגורים בפיו (שע"ת ס' תקפד ס"ב, משנ"ב ס' תקפא ס"ק יא, כה"ח ס' תקפב ס"ק כו, וש"א).

יד. יזהר להכנס ליום הדין בכובד ראש ובתשובה גמורה. ויזהר מאד בראש השנה מדבורי חול, ולא יעביר זמנו לבטלה, אלא ירבה בתפילה ותחנונים ובלמוד תורה ככל שיוכל (קיצור הלכות מועדים עמ' יב).

תפילת המנחה

טו. יזהר מאד להתפלל תפילת מנחה בכוונה גדולה, כי היא התפילה האחרונה של השנה, ויש בכוחה לתקן כל התפילות של השנה (מטה אפרים ס' תקפא ס"ז, בן איש חי פר' נצבים ח"ב, ושופר בציון פ"א הכ"ב).

תזכורות חשובות

טז. יש להדליק מערב יום טוב נר נשמה גדול - הדולק 48 שעות, כדי שיוכלו להדליק ממנו נרות ליום טוב שני, וכן להעביר ממנו אש, שהרי מותר להדליק רק מאש דלוקה.

יז. כמו כן, יש להכין מערב יום טוב פתילות לצורך הדלקת הנרות של היום טוב השני (דהיינו להכניס את הפתילה לשעם כבר מערב יום טוב). וכן אלו שמדליקים בנרות שעה ומדביקים אותם לפמוט, לכתחילה יכינו פמוטים עם נרות גם ליום טוב השני - כבר מערב יום טוב. ואם שכחו להכין פתילות, או להדביק את הנרות, עיין להלן סעיף טט.

הדלקת נרות

יח. מצוה להדליק נרות לכבוד יום טוב, כמו שמדליקים לכבוד שבת. וטוב להדליק הנרות לפני השקיעה, כמו בכל ערב שבת. וגם ביום הראשון של יו"ט - מותר להדליק את הנרות (לכבוד היום השני) לפני השקיעה, ואין בזה משום מכין מיו"ט לחבירו. אלא שעדיף יותר להדליק לאחר צאת הכוכבים של הלילה השני, וכמו שיבואר להלן סעיף סט. וצריכים לזהר מאד שלא לכבות את הגפרור לאחר ההדלקה ביום טוב] (ש"ע סי' תקיד סי"א, משנ"ב ס' ק"ג וס"ק מה, פס"ת אות יט, וחזו"ע יו"ט עמ' שו, וחזו"ע ימ"ע עמ' קפב).

יט. קודם ההדלקה תברך האשה: "בא"ה אמ"ה, אשר קדשנו במצותיו וציונו, להדליק נר של יום טוב", ואחר כך תדליק (ש"ע ומשנ"ב שם, ומשנ"ב ס' רסג ס"ק כז, וכה"ח ס' ק"מ, וחזו"ע יו"ט עמ' שח).

כ. צריכה האשה להזהר שלא תברך "שהחיינו" בהדלקת הנרות, כיון שכבר מברכים "שהחיינו" בקידוש, ויוצאת בזה ידי חובה, ונמצא שאם מברכת שהחיינו בהדלקת הנרות, הרי זה כהפסק בין הברכה להדלקה. ואם בירכה "שהחיינו" בהדלקת הנרות, לא תענה "אמן" על ברכת שהחיינו שבקידוש. ואם ענתה "אמן" - לא תטעם מהיין (משנ"ב ס' רסג ס"ק כג, כה"ח ס"ק"מ, פסקי תשובות ס' תקיד אות כא, וחזו"ע יו"ט עמ' שו ופסח עמ' רסט וימ"ע עמ' סב).

מהלכות ליל ראש השנה

קדושת היום

כא. יזהר מאד שלא לאבד בראש השנה אפילו רגע אחד לבטלה, כי קדוש היום לאדונינו. ובכל זמן שמוכרים את המצוות וכדומה, יעיין באיזה ספר קודש, או יקרא מזמורי תהלים, ולא יאבד הזמן לבטלה. גם יזהר מאד שלא לכעוס כלל אפילו בלבו, והגם שבכל השנה אסור לכעוס, בראש השנה יזהר בזה ביותר, כי הוא סימן לא טוב לכל השנה (משנ"ב ס' תקפב ס"ק"ה וס"ט, כה"ח שם ס"ק"ה וס"ב, וילקו"י קש"ע ח"ב עמ' קצח).

צורת התפילות

כב. בתפילות ראש השנה יזהר להתפלל מתוך הסידור בכוונה ובמתינות, כדי שלא יבא לידי טעות (חיי אדם כלל קלט סעי' א וסעי' ג). ויתפלל בשמחה ובכוונה גדולה - כי קדוש היום לאדונינו. ויזהר מאד בתפילת ערבית - להתפלל בכוונה גדולה ובהתלהבות, כי היא התפילה הראשונה של השנה, ומתקן על ידה תיקונים גדולים מאד בעולמות העליונים. ולא יביא עצמו לבכיה, כי ראש השנה יום טוב הוא, וצריך לשמוח בו. אולם מי שמתעורר מעצמו לבכיה - אין בכך שום איסור (משנ"ב ס' תקפב ס"ק יג, כה"ח שם ס"ק כא, פס"ת ס' תקפד אות ב, ושופר בציון פ"ב ה"ג, וחזו"ע עמ' פז).

החוספות בתפילות

כג. הגאונים תיקנו להוסיף בעשרת ימי תשובה: "זכרנו לחיים" - בברכת אבות, "מי כמוך" - במחיה המתים, "וכתוב" - בהודאה, "ובספר" - בשים שלום. וכל אלו אם לא אמרם, אם נזכר לפני שאמר שם ה' של חתימת הברכה - חוזר ואומר, וממשיך משם על הסדר. אבל אם אמר שם ה' של חתימת הברכה, אינו רשאי לומר "למדני חוקיך", אלא חותם הברכה, ואינו חוזר. ונוהגים לומר בסוף התפילה "עושה השלום" (ש"ע ורמ"א ס' תקפב ס"ה, משנ"ב וכה"ח שם, וחזו"ע עמ' סה ועמ' פב).

המלך הקדוש

כד. בברכה שלישית שבתפילת שמונה עשרה - צריך לחתום "המלך הקדוש" במקום "האל הקדוש". ואם טעה וחתם "האל הקדוש", אם תיקן את עצמו מיד תוך כדי דיבור ("שלום עליך רבי") - אינו חוזר. אבל אם עבר זמן של אמירת "שלום עליך רבי", או שאמר מילת "אתה" של הברכה שלאחריה (אפילו לא עבר זמן של כדי דיבור) - פוסק מיד וחוזר לראש התפילה. וכן הדין אם הוא מסופק אם אמר המלך הקדוש או האל הקדוש - שצריך לפסוק מיד ולחזור לראש התפילה. אבל אם ברור לו שאמר

"לדור ודור המליכו לאל" וכו', אלא שהוא מסופק בחתימת הברכה, אינו צריך לחזור, שאנו אומרים שכיון שאמר "לדור ודור" וכו' מסתמא חתם כהוגן (ש"ע ס' תקפב ס"א וס"ב, משנ"ב וכה"ח שם, וחזו"ע עמ' סח).

כה. אם טעה בברכת "אתה קדוש", ודילג "לדור ודור" וכו', ואמר "ברוך אתה ה'" - אינו רשאי לומר "למדני חוקיך", אלא יחתום "המלך הקדוש", וימשיך התפילה על הסדר. ואם ירצה יאמר "לדור ודור" וכו' בסוף התפילה אחר אלקי נצור (משנ"ב ס"ק יז, כה"ח ס"ק כט, פס"ת אות י, וחזו"ע עמ' סח).

יום הזכרון

כו. בברכה האמצעית - צריך לחתום: "מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון". ואם טעה וחתם "מקדש ישראל והזמנים" - לא יצא, ויחזור לומר "קדשנו במצותיך" וכו' ויחתום כהוגן. ואם נזכר אחר שסיים תפילתו - חוזר לראש (פס"ת אות יא, שופר בציון פ"ב הל"ח, וחזו"ע עמ' פא).

בקשות פרטיות

כז. מן הדין מותר לבקש בקשות פרטיות בתפילות של ראש השנה - לאחר יהיו לרצון' האחרון, שכל עיקרו של יום זה הוקבע לבקשות מאתו יתברך (כן נראה פשוט, שהרי הרבה הלכות תפילה לומדים מהנה, והיא עצמה התפללה וביקשה צרכיה מאתו יתברך ברה"ש, שהרי תפילת חנה - היתה ברה"ש, כמבואר בברכות כט. וביבמות סד: וברש"י ביבמות שם ד"ה שלש פקידות.

וכן כתבו אחרונים רבים, שמותר לבקש בקשות פרטיות בראש השנה, ומהם: ארחות רבנו ח"ב עמ' קפא - בשם מרן החזון איש זצ"ל, אשרי האיש ח"ג פט"ו הי"ג, הליכות שלמה פ"א ה"ט"ו, דרך שיחה ח"א ס' סג - בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א, מי הרחמים (ספטימוס) עמ' פ - בשם הגר"נ קרליץ שליט"א, פסקי תשובות ס' תקפב אות ז, ועוד רבים). אולם בזוהר הקדוש - הקפיד מאד על אותם ששואלים צרכיהם, וקרא אותם "כלבים עזי נפש" (ע"י בתיקוני זוה"ק דף כב ע"א). ולכן הדרך הנכונה היא, שיבקש קודם על גילוי מלכותו יתברך בעולם, ועל גאולת עם ישראל, ואחר כך יבקש על צרכיו הרוחניים, כמו חזרה בתשובה שלימה, עלייה בתורה ויראת שמים וכו', ורק לבסוף יבקש על צרכיו הגשמיים (עפ"ד הרה"ג ר' אופיר מלכה שליט"א בהליכות מועד עמ' ג).

איחולי שנה טובה

כח. לאחר התפילה מאחלים איש לרעהו: "לשנה טובה תכתב ותחתם", וטוב שכל אדם השומע ברכה זו יענה אמן (רמ"א ס"ס תקפב, משנ"ב וכה"ח שם, ובמשנ"ב ס' רטו סק"ט).

שבת שובה

כט. בליל שבת שובה, כשאומר הש"ץ ברכת "מעין שבע", צריך שיאמר: "המלך הקדוש שאין כמוהו". ואם טעה ואמר "האל הקדוש", אם נזכר לפני שהזכיר שם ה' של חתימת הברכה - יחזור ויאמר "המלך הקדוש", אבל אם נזכר לאחר שאמר שם ה' של חתימת הברכה - אינו חוזר (פסקי תשובות ס' תקפב אות ג, וחזון עובדיה עמ' פג).

ש"ץ שטעה

ל. שליח ציבור שטעה בתפילת החזרה בעשרת ימי תשובה, ואמר "האל הקדוש" במקום "המלך הקדוש", ונזכר רק לאחר

המועדים עמ' עו, פסקי תשובות סי' תקצז אות א, ושופר בציון פ"ג הל"ה).

מהלכות יום ראש השנה

השכמת הבוקר

מא. מה טוב להשכים ביום ראש השנה קודם שיעלה עמוד השחר, ולהתפלל שמונה עשרה עם הנץ החמה. אמנם מי שעסק בתורה בליל ראש השנה עד שעה מאוחרת, וכן מי שהקימה מוקדם תפריעהו בתפילה - רשאים לקום מאוחר יותר. והעיקר שכל מעשיו יהיו לשם שמים, והכל לפי מה שהוא אדם (כה"ח סי' תקפג ס"ק טל, פס"ת אות י, חזו"ע עמ' קפג, ושופר בציון פ"ד ה"א).

תפילת שחרית

מב. יתפללו תפילת שחרית בשמחה ובכוונה גדולה. ונוהגים להוסיף פיוטים שונים. והמנהג הנכון הוא, שיאמרו כל הפיוטים לאחר חזרת הש"ץ (חזו"ע עמ' פז ועמ' קא, ושופר בציון פ"ד ה"ז). ואם טעה בתפילת שמונה עשרה - עיין מה שכתבנו לעיל בדיני תפילת ערבית.

מכירת המצוות

מג. נוהגים למכור את המצוות של פתיחת ההיכל והוצאת ס"ת והעליות לתורה. ונוהגים להוסיף על העולים לס"ת, אך לא יוסיפו יותר מחמשה עולים - כדי שלא יהא הטפל יותר מן העיקר. וימכרו גם את המוספים - כדי למנוע פתחון פה לרעה. ונוהגים ליתן אדם עליה לרב ולש"ץ ולתוקע. וישתדל כל אדם שתהיה לו עליה ביום הקדוש הזה, ואפילו בדרמים מרובים, אך יזהר מאד ממחלוקת, ועדיף לוותר על העליה ולא להיכנס למחלוקת. וישתדלו מאד לקצר כמה שאפשר במכירת המצוות, שלא לאבד זמן יקר ביום הקדוש הזה. ומה טוב שכל אדם יעיין באיזה ספר קודש או יקרא מזמורי תהלים בזמן זה, ולא יאבד זמנו לבטלה. ואם חפץ לקנות איזה עליה - יקנה ויחזור לתלמודו (רמ"א סי' תקפד ס"ב, משנ"ב וכה"ח שם, פס"ת אות ד, חזו"ע עמ' קי, ילקו"י קש"ע ח"ב עמ' קצח. וכן שמענו כל זה בשיעור ממרן הראש"ל זצ"ל).

אמירת י"ג מדות

מד. בהרבה מקומות נוהגים לומר י"ג מדות ג' פעמים בפתיחת ההיכל של ראש השנה ושאר ימים טובים. אך המנהג היותר נכון הוא, שלא לומר י"ג מדות לא בראש השנה ולא בשאר ימים טובים (ורק ביום הכפורים אומרים). ואף מי שנמצא בבית הכנסת שאומרים י"ג מדות, ישתוק ולא יאמר עמהם (כן כתבו מהר"ש ויטאל ז"ל בספרו חמדת ישראל, והגאון רבי אליהו מני ז"ל בספרו יצחק דף קסה ע"ב, והגאון רבי נסים כדורי ז"ל בספרו מעשה נסים דף קלג סע"א, והגאון ר' יעקב משה הלל שליט"א בקובץ מקביציאל גליון כא ניסן תשנ"ו עמ' צה. וכ"כ בשו"ת יצחק ירנן ברדא ח"ב סי' כט - ושכן העיד הגאון ר' מאיר מאזוז שליט"א על מר אביו הגה"ק רבי מצליח מאזוז זצ"ל שהיה נמנע מלאמרום. וכ"כ הגאון ר' בן ציון מוצפי שליט"א בספרו שופר בציון פ"ד הל"ז - שכן נהג מר אביו הגה"ק רבי שלמן מוצפי זצ"ל, שלא לאמרום, ופעם אחת התפלל בבית"כ שאמרו י"ג מדות, והוא ז"ל שתק ולא ענה עמהם, וכן צויה לו שלא לאמרום. ע"ש. וכן פסק מרן הראש"ל זצ"ל בספרו חזון עובדיה עמ' קט. וכן עיקר).

"שהחיינו" (ש"ע סי' תר ס"ב, משנ"ב וכה"ח שם, וחזו"ע עמ' קסג).

לז. אשה שטעתה ובירכה "שהחיינו" בהדלקת הנרות, לא תענה "אמן" על ברכת שהחיינו שבקידוש. ואם ענתה "אמן" - לא תטעם מהיין (פסקי תשובות סי' תקיד אות כא, וחזון עובדיה י"ט עמ' שו ופסח עמ' רסט וימי"ג עמ' סב).

אגרות שנה טובה

לא. מה שנוהגים שכליל ראש השנה, הילדים נותנים תחת המפה של השלחן מכתבי ברכה להורים, באהבה ובכבוד ובקיצור נמרץ, וההורים מוצאים אותם ומתענגים בקריאתם, מותר (חזון עובדיה שבת ח"ו עמ' עא. וזה דלא כמ"ש בילקוט יוסף שבת ח"ב עמ' קצח - לאסור).

סעודה וסימנים

לט. אוכלים סעודת ראש השנה בשמחה, שאף על פי שהוא יום הדין, מכל מקום מצות "ושמחת בחגך" - שייכת גם בו. ונוהגים לאכול בשר ולאשתות יין כמו בכל יום טוב. אך לא ירכו באכילה יותר מדאי, למען לא יקלו ראשם, ותהיה יראת ה' על פניהם. ומנהג ישראל לאכול בשני הלילות של ראש השנה מיני פירות וירקות שונים לסימנא טבא, ומבקשים בקשות מענין שמו של הפרי או הירק. ויש נוהגים לעשות הסימנים גם בסעודת היום. והמנהג היותר נכון הוא, שיביאו את הסימנים לאחר ברכת המזון, כדי שלא יכניסו עצמם לספק בענין הברכה שלפניהם ושלאחריהם. ויש נוהגים להביאם בתוך הסעודה לאחר שאכלו כזית פת, אך צריכים לזהר שלא לברך על דברים הבאים מחמת הסעודה]. ומי שאינו אוהב חלק מהסימנים, או שנמנע מאכילתם מחשש תולעים, יאחז את הסימן בידו ויאמר עליו יהיה רצון - ודי בזה, כי אין העיקר אכילת הסימנים, אלא העיקר הוא הבקשה מה' יתברך, ולכן גם מי שחסרים לו חלק מהסימנים - יאמר את הבקשות שלהם. ונוהגים להימנע מאכילת מאכלים מרים חמוצים וחרפים, ויש בזה שנה טובה ומתוקה. וכל עדה ועדה תאחז במנהגה. ולאחר הסעודה יעסוק בתורה כפי כחו, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים (ש"ע סי' תקצז ס"א, משנ"ב סק"א, כה"ח סק"א וס"ק יא, ש"ע ורמ"א סי' תקפג ס"א וס"ב, משנ"ב כה"ח ופס"ת שם, חזו"ע עמ' צג והלאה, ושופר בציון פ"ג ה"א והלאה, וילקו"י קש"ע ח"ב עמ' קצה).

ברכת המזון

מ. אם שכח לומר "יעלה ויבוא" בברכת המזון, ונזכר מיד כשאמר ברוך אתה ה', לפני שחתם 'בונה ירושלים', יאמר 'למדני חוקיך', ויחזור לומר יעלה ויבוא. ואם כבר חתם בונה ירושלים, יאמר בשם ומלכות: "בא"ה אמ"ה, אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל, את יום הזכרון הזה את יום טוב מקרא קודש הזה, ברוך אתה ה' מלך על כל הארץ מקדש עמו ישראל ויום הזכרון. ואפילו התחיל כבר בברכה רביעית, ואמר: בא"ה אמ"ה, כל עוד שלא אמר תיבת "לעד", ימשיך "אשר נתן" וכו'. אך אם אמר תיבת "לעד" - אינו חוזר, שספק ברכות להקל (כף החיים סי' תקצז סק"א, תורת

כדי דיבור, חוזר לתחילת ברכת "אתה קדוש", ואינו חוזר לראש התפילה. ואף על פי ששלשת הברכות הראשונות של שמונה עשרה - חשבות כברכה אחת, מכל מקום כיון שענו הציבור קדושה - נחשבת ברכת "אתה קדוש" כתחילת הברכה (כן כתב להדיא המאירי בברכות לד. וכן פסקו בספר פסקי תשובות סי' תקפב אות ד, ובספר חזון עובדיה עמ' קצט, ועוד).

המלך המשפט

לא. בעשרת ימי תשובה, חותמים בברכת "השיבה" - "המלך המשפט", במקום "מלך אוהב צדקה ומשפט". ואם טעה וחתם "מלך אוהב צדקה ומשפט", אם תיקן עצמו מיד בתוך כדי דיבור - ממשך תפילתו, אך אם עבר זמן כדי דיבור ("שלום עליך רבי"), או שכבר התחיל בברכה שלאחריה (ואפילו הזכיר רק מילה אחת, ועדיין לא עבר זמן כדי דיבור) - חייב לחזור לברכת "השיבה", ויחתום כהוגן "המלך המשפט". ואם נזכר לאחר שסיים תפילתו, יחזור התפילה על תנאי, ויאמר: "אם אני חייב להתפלל - הריני חוזר ומתפלל בתורת תפילת חובה, ואם אינני חייב לחזור - הריני מתפלל בתורת תפילת נדבה". וכל זה לדין הספרדים, אבל מנהג האשכנזים שאם טעה וחתם "מלך אוהב צדקה ומשפט", ולא תיקן עצמו תוך כדי דיבור, אינו חוזר, כיון שהזכיר "מלך" (ש"ע ורמ"א סי' קיח וסי' תקפב ס"ב, משנה ברורה שם, וחזון עובדיה עמ' קצג).

לב. ספרדי שטעה בעשרת ימי תשובה, וחתם "מלך אוהב צדקה ומשפט", ולא חזר, מחמת חוסר ידיעה שחשב שאינו צריך לחזור, תשובתו היא: שכל סידור ספרדי (כמו "תפילת ישרים" וכדו') שיראה שכתוב בו "שאינ צריך לחזור", ימחוק תיבת "אין", שיהיה כתוב "צריך לחזור". ויפרסם ברבים שכן הדין לספרדים שצריך לחזור. וזוהי תשובה מעלייתא (כן כתב מרן הראש"ל פוסק הדור הגאון רבינו עובדיה יוסף זצ"ל, במכתב בכת"י קודשו, ונדפס בקובץ ענף יוסף ח"ג עמ' כג).

סדר הקידוש

לג. לפני הקידוש - נוהגים לומר הנוסח שתיקן מרן הבן איש חי זצ"ל, שבו תפילות ובקשות לשנה טובה. וטוב לחלקו בין המסובים, שכל אחד יאמר שתי בקשות על הסדר, וכולם יענו אמן (בא"ח פר' נצבים ה"ג, כה"ח סי' תקפג סק"ב, ושופר בציון פ"ג ה"ה).

לד. המקדש - מברך שלשה ברכות: א. "בורא פרי הגפן". ב. "אשר בחר בנו", וחותם: "מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון". ג. "שהחיינו".

לה. אם טעה בקידוש - ובמקום לחתום "מקדש ישראל ויום הזכרון", חתם "מקדש ישראל והזמנים", ולא תיקן עצמו מיד תוך כדי דיבור, או שהתחיל כבר בברכה שלאחריה (אפילו לא עבר זמן כדי דיבור) - חייב לחזור ולקדש (שו"ת אבני זכרון סי' ד, וחזו"ע עמ' פב).

לו. גם כליל שני - מברכים "שהחיינו" בקידוש, אלא שטוב להביא על השלחן פרי חדש או ללבוש בגד חדש ולכוין עליו בברכת שהחיינו. אך אין זה מעכב כלל, וגם אם אין לו פרי חדש או בגד חדש - מברך

קריאת התורה

מה. מוציאים שני ספרי תורה, בראשון - קוראים חמשה עולים, ובשני - קורא המפטר. ונוהגים להוסיף על העולים, אך לא יוסיפו יותר מחמשה עולים - כדי שלא יהא הטפל יותר מן העיקר. ונוהגים ליתן עליה לרב ולש"ץ ולתוקע, אך אם מתפללים או תוקעים בשכר - אין חובה ליתן להם עליה, ומכל מקום מהיות טוב שיעלו לס"ת בכלל העולים הנוספים (ש"ע ס"י תקפ"ד ס"ב, משנ"ב וכה"ח שם, וחז"ע עמ' קי).

תקיעת שופר

מו. אסור לאכול סעודת קבע לפני תקיעת שופר, והיינו כביצה (כחמשים גרם) פת או עוגה. אבל פחות מכביצה, וכן מיני פירות (אפילו הרבה) או שתיה - מותר ומקובל הדין. ולכן מי שקשה לו שלא לאכול ולשתות כלל עד לאחר מוסף, יעשה קידוש ויאכל פחות מכביצה מיני מזונות או מיני פירות וישתה איזה משקה. ואם אינו יכול לקדש מאיזה סיבה - רשאי להקל בזה גם בלי קידוש, כיון שהרבה פוסקים סוברים שחובת קידוש חלה רק לאחר תפילת מוסף (פס"ת ס"י תקפ"ה אות ב, חז"ע עמ' קיא, וילקו"י קש"ע ח"ב עמ' קצח).

מז. ראוי מאד שהתוקע והמקרא ילמדו היטב את דיני תקיעת שופר לפני ראש השנה, למען ידעו את המעשה אשר יעשו (משנ"ב ס"י תקפ"ה ס"ק יח, מאמ"ר פ"ג ה"ג, וילקו"י קש"ע ח"ב עמ' רד).

מח. מצות עשה מן התורה לשמוע קול שופר ביום ראש השנה, ומצוות צריכות כוונה, ולכן צריכים לכוין לקיים מצות עשה של שמיעת קול שופר. וכן צריך התוקע לכוין להוציא את הציבור ידי חובה, והם צריכים לכוין לצאת (רמב"ם פ"א מהל' שופר ה"א, טו"ש"ע ס"י תקצ, ש"ע ס"י ס"ד, וש"ע ס"י תקפ"ט ס"ח, ואחרונים שם, וחז"ע עמ' קיב ועמ' קיז). מט. נשים פטורות ממצוה זו, מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא. ומכל מקום נהגו הנשים לבוא לבית הכנסת לשמוע תקיעת שופר, ויש להן שכר על זה. אך יזהרו מאד שלא להביא עמיהן ילדים קטנים שמרעישים ומפריעים, וגורמים להרבה אנשים שלא לשמוע את התקיעות כראוי, ומבטלים מהם מצוה דאורייתא. ולכן עדיף במקרה כזה שהאשה לא תבוא כלל לבית הכנסת, ותשגיח על ילדיה בבית, ויש לה יותר שכר מאותן ששומעות התקיעות. אבל אם תבוא עם ילדיה ויפריעו לרבים, לא די שלא תקבל שכר על זה, אלא תקבל עונש. ומה טוב שיארגנו הגבאים בכל מקום, תקיעות לנשים לאחר הסעודה, שאז הבעלים נמצאים בבית והמה ישמרו על הילדים, והנשים ילכו לשמוע התקיעות. והתוקע לנשים - לא יברך כלל את הברכות, וגם הנשים לא תברכנה (ש"ע ס"י תקפ"ט ס"ו, ואחרונים שם, משנ"ב ס"י תקפ"ז ס"ק טז, כה"ח ס"י תקפ"ט ס"ה, וילקו"י קש"ע ח"ב עמ' רה, תורת המועדים עמ' קטו, וחזון עובדיה עמ' קל).

נ. נוהגים שלפני התקיעות דורש הרב לציבור בדברי כיבושין והתעוררות, לעורר הלבבות לתשובה (כפ' החיים ס"י תקפ"ה ס"ק, מאמר מרדכי פ"ט ה"ד, וילקוט יוסף קש"ע ח"ב עמ' רז, ושופר בציון פ"ה ה"ו).

נא. נכון שלפני התקיעות, יאמר התוקע לציבור, שהוא מכוין להוציאם ידי חובת הברכות ומצות שמיעת קול שופר, והציבור יכוונו לצאת ידי חובת הברכות וידי חובת מצות שמיעת קול שופר, ולא יענו "ברוך הוא וברוך שמו", אלא רק "אמן" (ש"ע ס"י תקפ"ט ס"ח, ואחרונים שם, חז"ע עמ' קיז, מאמ"ר פ"ט ה"ד, ושופר בציון פ"ה ה"ח).

נב. התוקע מברך לשמוע קול שופר, וכיום הראשון מברך גם 'שהחיינו'. (והאשכנזים נוהגים לברך 'שהחיינו' גם ביום השני). והציבור יושבים גם בברכות וגם בתקיעות, רק התוקע והמקרא עומדים. ויש נוהגים שגם הציבור עומדים בברכות, ומיד בסיום הברכות יושבים. והאשכנזים נוהגים לעמוד גם בתקיעות (ש"ע ורמ"א ס"י תקפ"ה ס"א וס"ב וס"י תר"ס"ג, משנ"ב כה"ח ופס"ת שם, וחז"ע עמ' קיב והלאה).

נג. יש מקומות שנהגו להעמיד איזה אדם ליד התוקע, והוא מקריא לו את התקיעות על הסדר - כדי שלא יתבלבל התוקע. וצריך לזהר שלא להקריא את התקיעה הראשונה, משום חשש הפסק בין הברכות לתקיעות (משנ"ב ס"י תקפ"ה ס"ק יח ושע"ה"צ שם ס"ק לא, כה"ח שם ס"ק מו, והליכות עולם ח"ב עמ' רמג).

נד. אסור להפסיק בשום דיבור משעה שהתחילו בתקיעות עד סיום התקיעות שבסוף התפילה. ובשעת התקיעות - צריכים כל הציבור לרכז מחשבתם להאזין היטב לתקיעות ולכוין לקיים מצות שמיעת קול שופר, ולא יסיחו דעתם לשום דבר אחר, ולא יעשו שום קול ורעש, אלא יקשיבו בקול דממה דקה. וגם לאחר שסיימו תקיעות דמיושב - אסור להפסיק בשום דיבור שאינו מענין התפילה והתקיעות. [ואם נצרך לנקבו בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד - מותר לברך אז 'אשר יצר']. וגם לא יתוודו כלל בין סדרי התקיעות - משום חשש הפסק, אלא יהרהרו הוידוי בלב בלבד (ש"ע ורמ"א ס"י תקצ"ב ס"ב, משנ"ב כה"ח שם, חז"ע עמ' קלה והלאה, ושופר בציון פ"ה כה"ג והלאה).

תפילת מוסף

נה. מתפללים תפילת מוסף בכוונה גדולה ובהתעוררות עצומה, כי גדולה מעלתה למאד מאד, ומזכירים בה מלכויות זכרונות ושופרות. ונוהגים לתקוע בתפילת הלחש על הסדר תשר"ת תש"ת תר"ת. ויחיד הנמצא באמצע תפילתו, ועוד לא הגיע לסיום הברכה, והתוקע כבר עומד לתקוע, יעצור התפילה ויקשיב לתקיעות, ואחר כך ימשיך ממקום שפסק (ש"ע ס"י תקצ"ב ס"א, משנ"ב כה"ח ופס"ת שם, חז"ע עמ' קמ והלאה, ושופר בציון פ"ו ה"ז).

נו. בתפילת מוסף בשני הימים של ראש השנה, צריך לומר: את "מוספי" יום הזכרון, כדי לכלול גם את הקרבנות של ראש חודש. ואם טעה ואמר "מוסף", אם עדיין לא אמר שם ה' של חתימת הברכה - יחזור ויאמר "מוספי", אבל אם כבר אמר שם ה' של חתימת הברכה - אינו חוזר (ש"ע ס"י תקצ"א ס"ג, משנ"ב ס"ק יח ובשעה"צ שם ס"ק יח, כה"ח ס"ק ח, וחז"ע עמ' קעג).

נז. חזר הש"ץ התפילה, ותוקעים גם בחזרה כמו בלחש, וצריכים כל הציבור לעמוד בתקיעות אלו - שהם תקיעות דמעומד, ובדיעבד אם ישבו - יצאו ידי חובה. ובקדיש שאחר החזרה, לפני שאומר 'תתקבל' - תוקעים תשר"ת תש"ת תר"ת. ובסיום 'עלינו לשבח' - תוקעים תרועה גדולה, (והאשכנזים תוקעים תקיעה גדולה), סך הכל מאה ואחד קולות (ש"ע ס"י תקצ"ב ס"א, משנ"ב כה"ח ופס"ת שם, חז"ע עמ' קנט והלאה, ושופר בציון פ"ו ה"ז וה"מ והלאה).

לימוד תורה / שינה ביום

נח. לאחר סעודת היום - יעסוק בתורה כפי כחו, ולא יאבד זמנו לבטלה ביום הקדוש הזה. ויש נוהגים לקרות כל התהלים בשני הימים (כמנין כפ"ר). וטוב שלא ישן כלל ביום ראש השנה. ומכל מקום מי שמוכרח לישן - ינוח מעט לאחר חצות היום. והולך בטל - כישן דמי (רמ"א ס"י תקפ"ג ס"ב, משנ"ב ס"ט, כה"ח ס"ק לה והלאה, פס"ת אות י, חז"ע עמ' קפג, ושופר בציון פ"ז ה"ז והלאה).

תשליך

נט. ביום הראשון של ראש השנה, לאחר תפילת מנחה, הולכים אל הים או הנהר לעשות "סדר תשליך". ובמקום שאין ים או נהר - יעשו על בור מים, או גיגית מים עם דגים. וכשאין גם אלו - יעשו על קערה עם מים, או יפתחו את ברז המים ויעשו עליו תשליך. ונשים לא תעשינה תשליך כלל, [ואם רוצות - יכולות לעשות בביתן על מי הברז] (רמ"א ס"י תקפ"ג ס"ב, משנ"ב ס"ה, כה"ח ס"ק כט והלאה, פס"ת אות ח, חז"ע עמ' קפו, וילקו"י קש"ע ח"ב סוף עמ' קצט, שופר בציון פ"ז ה"א והלאה, והליכות מועד להרב אופיר מלכא - עמ' נא).

דיני הכנה מיום טוב ראשון לשני

איסור הכנה מיו"ט לחבירו

ס. אסור להכין שום דבר מיום טוב ראשון של ראש השנה - לצורך היום טוב השני, לפי שאין יום טוב מכין לחבירו, [ואע"פ ששני הימים של ר"ה קדושה אחת הם, דוקא לחומרא אמרו כן ולא לקולא] (ש"ע ס"י תק"ס"א, משנ"ב שם ס"ק ד, וש"א שם).

בישול מיו"ט לחבירו

סא. אסור לבשל מיום טוב ראשון של ראש השנה לצורך סעודת הלילה השני (או היום השני). אבל מותר לבשל ביום טוב הראשון סיר גדול של אוכל - שיספיק לו גם ליום הראשון וגם ליום השני, כיון שאינו טורח במיוחד בשביל היו"ט השני - אלא הכל נעשה בטירחה אחת. ויזהר לכתחילה שלא יאמר בפיו שעושה גם בשביל היו"ט השני (ש"ע ס"י תק"ס"א, משנ"ב שם ס"ק י, וחז"ע יו"ט עמ' לח). [ובלילה השני של ראש השנה, קודם שיבשלו, יאמרו: "ברוך המבדיל בין קודש לקודש" - בלי שם ומלכות] (חז"ע יו"ט עמ' קפב בהערה).

הנחת מאכלים על הפלאטה

סב. אסור לחמם תבשילים על הפלאטה (או על הגאז) מיו"ט ראשון של ר"ה - לצורך היו"ט השני (הליכות מועד להרב אופיר מלכא - עמ' נב).

הכנסת מאכלים למקרר

סג. מותר להחזיר ביום טוב הראשון אוכלים או משקים למקרר לאחר גמר הסעודה, אף שאינו עושה כן לצורך היום טוב הראשון, ואף כשאין חשש שהמאכלים יתקלקלו בחוץ, מפני שכל החזרת חפץ למקומו – אינו נחשב הכנה (ארחות שבת פכ"ב הלכה קע"ח, וילקו"י שבת ב עמ' רכב). ולדין הספרדים – מותר להכניס אוכלים ומשקים למקרר אפילו שלא היו שם לפני כן, ואפילו סמוך לשקיעת החמה (ע"פ המבואר בחזו"ע שבת ח"ב עמ' תמז, וכ"פ בילקו"י שבת ב עמ' רכב), אבל האשכנזים – צריכים להקפיד להכניסם דוקא בעוד היום גדול (א"כ יש חשש שהמאכלים יתקלקלו בחוץ) (ע"פ המבואר במשנ"ב ס' תרס"ד סק"ה, וכ"כ בארחות שבת פכ"ב הלכה קע"ח).

הוצאת מאכלים מהמקפיא

סד. מותר להוציא ביום טוב הראשון – חלות או שאר דברי מאכל מהמקפיא, כדי שיפשירו לצורך היום טוב השני, ולדין הספרדים – מותר להוציאם אפילו סמוך לשקיעה (חזו"ע שבת ח"ב עמ' תמז), והאשכנזים – צריכים להקפיד להוציאם דוקא בעוד היום גדול (ע"פ המבואר במשנ"ב ס' תרס"ד סק"ה, וכ"פ בארחות שבת פכ"ב הלכה קע"ח, ובפס"ת ס' תקג אות א), ופשוט שכל ההיתר הוא רק להוציא את המאכלים מהמקפיא, אבל אסור לחמם על הפלטה לצורך היום טוב השני (עיין לעיל הלכה סב).

שטיפת כלים

סה. אסור לשטוף כלים ביום טוב הראשון – לצורך היום טוב השני. אבל כוסות המיועדות לשתיה – מותר לשטוף כל היום, מפני שאין קבע לשתיה. אולם אם יודע בכירור שלא ישתה עוד עד הלילה, אסור להדיח גם כוסות (ש"ע ס' שכג ס"ה, משנ"ב ס"ק כט, כה"ח ס"ק מג, וילקו"י קש"ע ס"ב). וע"ע בחזו"ע שבת ח"ו עמ' קב). ומכל מקום אם נתרבו כלים מלוכלכים שמאוסים עליו, ומדיח אותם כדי שהבית יהיה נאה יותר לכבוד היום טוב הראשון, או כדי שלא יהיה ריח רע – מותר, ואפילו שאינו צריך להשתמש בהם ביו"ט הראשון (ילקו"י שבת ח"ד עמ' טו, ופס"ת ס' שכג

אות א וס' תקג אות א). [וכמובן, שצריך ליהזר להשתמש דוקא בסקוצ' המותר לשימוש בשבת ויו"ט, כדי שלא יעבור על איסור סחיטה].

סידור הבית והשלחן

סו. אסור לסדר ולערוך את השלחן (דהיינו לסדר צלחות וסכ"ים וכדו') מיום טוב ראשון של ראש השנה – לצורך היום טוב השני. אבל מותר לפנות את השלחן לאחר הסעודה של היום הראשון (דהיינו לסלק משם את הכלים ושיירי המאכל), כיון שעושה כן לצורך היום טוב הראשון, שלא יהיה גנאי לשבת שם. ומטעם זה מותר גם לסדר את הבית או המטבח, כל שעושה כן לצורך היום טוב הראשון, שיהיה נאה ומסודר לכבוד היום טוב הראשון (משנ"ב ס' רפט סק"א וס' שב ס"ק יט, כה"ח ס' רפט סק"א וס' שב ס"ק כג, ארחות שבת פכ"ב הלכה קע"ח, וילקו"י קש"ע ס' שכג ס"ד, שו"ת יחזק"ל ח"א ס' צא אות יד, ובחזו"ע פסח עמ' רסח – הקיל במקום צורך גדול לערוך את השלחן וכליו בבין השמשות).

מקלחת

סז. מותר להתקלח ביום טוב הראשון אפילו סמוך לשקיעה, כיון שסוף סוף נהנה מהרחיצה כבר ביו"ט הראשון. אבל אסור לומר בפיו שעושה כן לצורך היו"ט השני (כעין מה שכתבו הרמ"א בס' רצ"א, והמשנ"ב שם סק"ה, והכה"ח שם סק"ז, וכ"כ בהליכות מועד להרב אופיר מלכא עמ' נג). [וכשמקלח בביתו – מותר לרחוץ כל גופו במים חמים שהוחמו בדוד שמש. וכמובן, שצריך ליהזר מסחיטת השיער] (חזו"ע יו"ט עמ' מב).

גלילת הס"ת

סח. אסור לגלול את הספר תורה ביום טוב הראשון של ראש השנה – כדי שיהיה מוכן לקריאה של היום טוב השני (משנ"ב ס' תרס"ד סק"ה, כה"ח שם סק"י, ארחות שבת פכ"ב הלכה קע"ח, ועוד), אבל אם קורא בו כמה פסוקים לאחר הגלילה – מותר (ערוך השלחן שם ס"ב, ועוד אחרונים).

הדלקת נרות

סט. מעיקר הדין מותר להכין את הנרות ולהדליקם לצורך ליל שני – לעת ערב סמוך

לשקיעת החמה של היו"ט הראשון, ואין בזה משום איסור הכנה (משנ"ב ס' תקיד ס"ק לג, וחזו"ע ימ"ז עמ' קפב). אולם בזמנינו שיש את אור החשמל, לא שייך הטעם של "תוספת אורה", ולכן נכון יותר להכין ולהדליק את הנרות לאחר צאת הכוכבים של הלילה

השני (הליכות מועד להרב אופיר מלכא עמ' מז, וע"י כיו"ב בחזו"ע שבת ח"א עמ' רטו). וכשמכניס את הנרות ביום טוב, כדי להינצל מחשש מוקצה, יש לקחת את הכוסיות ולנערם ישירות לפח. ואם השאריות לא מתנערות – יוציאם בעזרת סכין או מזלג, (שאז נחשב טלטול מן הצד לצורך דבר ההיתר) (הליכות מועד עמ' מז, אולם מעיקר הדין – מותר גם לטלטלם ביד, ע"י כה"ח ס' תקא ס"ק נה, ובשו"ת תפילה למשה ח"ב ס' כ). וצריך להכניס את הפתילות לשעם כבר מערב היו"ט הראשון. ואם שכחו להכין פתילות – יכולים להכניס פתילה לשעם הישן שכבר השתמשו בו, או אפילו לשעם חדש בשינוי (שו"ת מנחת אליהו עזריאל ח"א ס' סא, והסכים עמו הראש"ל הגאון מהרי"ץ יוסף שליט"א. וספר מאמר מרדכי להראש"ל הגאון מהר"ם אליהו זצ"ל פ"ה הל"א). ויש מקילים בזה בדיעבד, וסוברים שאין בזה חשש של "מתקן מנא" (ע"י פס"ת ס' תקיד אות טז). ואותם שמדליקים בנרות של שעוה, ורגילים להדביקם לפמוט, אסורים לעשות כן ביום טוב – משום איסור "ממרח", אלא כינוי נרות דבוקים מערב היו"ט הראשון, או שידחקו את הנרות בפמוט על ידי נייר כסף, [ומותר לנקות את הפמוט משאריות של שעוה – על ידי סכין וכדומה] (ש"ע ס' שיד ס"א, משנ"ב ס' תקיד ס"ק יח, חזו"ע יו"ט עמ' סא, וילקו"י קש"ע ס' תקיד ס"ט).

ע. תזוהר האשה להדליק על ידי העברה מאש דלוקה. וקודם שתדליק תברך: בא"ה אמ"ה אשר קדשנו במצוותיו וציונו להדליק נר של יום טוב, ואחר כך תדליק. ותזוהר גם כן להניח את הגפרור בנחת, ולא לכבותו בידים. וצריכה האשה להזהר שלא תברך "שהחיינו" בהדלקת הנרות. ואם בירכה – לא תענה אמן על ברכת "שהחיינו" שבקידוש (ע"י בכל זה לעיל סעיף כ).

יום הכפורים תש"פ

הוראות נחוצות לחולים

הוראות כלליות להקלת הצום

כדי להקל על הצום ולתת סיכוי טוב להשלמתו, מומלץ לעשות כפי המבואר להלן:

- 1) לשתות בערב יום הכפורים שתיה רבה (כ-10 כוסות נוזלים במשך היום) המכילה קלוריות, כגון: מיץ ענבים (תירוש), מיצי פירות, וכדומה, כדי למלא עד כמה שאפשר את מלאי הנוזלים והקלוריות בגוף. (מומלץ מאד להתחיל להרבות בשתיה כבר מהלילה שלפני).
- 2) להימנע מאכילת מאכלים מלוחים וחריפים – הגורמים לריכוז יתר של הדם ומגבירים את הצימאון. לאכול בעיקר מזונות עתירי פחמימות וסוכרים, כמו: לחמים למיניהם, פסטה, אורז, תפוחי

שמנים, ומרגרינה. בתוספת פחמימות, כמו: תפוחי אדמה, ואורז. לאלה כדאי להוסיף מנת עוף קטנה.

5) במהלך היום שלפני הצום ובפרט בסעודה המפסקת – מומלץ מאד למעט באכילת מזונות עתירי חלבון, כמו: חלב ומוצריו, בשרים, דגים, נקניק, וכדומה. זאת משום שכמות גדולה של חלבון גורמת לאיבוד מיותר של נוזלי הגוף.

6) יש להימנע מתנועה מיותרת בצום – כדי למנוע איבוד נוזלים וקלוריות. במקרה שקשה לצום – יש להימנע מללכת לבית הכנסת לכל התפילות, אלא רק ל"כל נדרי" ותפילת נעילה. ואם גם זה קשה – לא ילך לבית הכנסת כלל, כיון שחיוב התפילה הוא מדרבנן בלבד, ואילו הצום חיובו מהתורה. (אמנם, יש חולים שהתפילה בבית הכנסת מסיחה

אדמה, פירות טריים ויבשים, וכדומה. מומלץ שהמזון יהיה דל תבלינים ומלח.

3) אין להפריז באכילה של אוכל מוצק לפני הצום, אכילת יתר של מוצקים גורמת לכבדות, תפיחות, עייפות יתר, והרגשה כללית רעה.

4) בסעודה המפסקת שסמוכה לצום – חשוב להקפיד שסעודה זו תהיה קטנה יחסית, מבוססת בעיקר על פחמימות ושומן, ומעוטת חלבונים. מומלץ מאד להימנע ממאכלים מתובלים ומטוגנים – העלולים לגרום לצרבת ולצימאון. רצוי לא לאכול הרבה ירקות, ולהימנע ממזונות היוצרים גזים ואי נוחות במערכת העיכול, כמו: עדשים, שעועית, חמוס, בצל, תירס, וכדומה. כדאי לצרוך מזונות עתירי שומן בלתי מוקשה, כמו: אבוקדו, טחינה,

מחלות כליות (אי ספיקת כליות / זיהומים כרוניים בדרכי השתן / אבנים בדרכי השתן / חודשיים לאחר ניתוח בדרכי השתן).

מחלות מעיים (אולקוס פעיל / הקאות מרובות / שלשולים מרובים / וכן מי שסבל מצהבת בחצי שנה האחרונה).

מחלות זיהומיות המלוות בחום גבוה (ובכלל זה: אנגינה חריפה / דלקת ריאות / שושנה).

מחלות במערכת הנשימה (אסטמה פעילה / אי ספיקה נשימתית / מחלה חסימתית כרונית בריאות).

מחלות מוחיות (התקפי מיגרנה קשים / מחלת הנפילה / חסימת עורק / שטף דם / אי ספיקה מוחית).

מחלות נפש (פיסכוז / מצבי חרדה קשים / היסטריה).

הסובל מחוסר דם, ומגולובין נמוך מתחת לתשע.

הסובל ממחלת הסכרת ונצרך למנות גדולות של אינסולין / סכרת הזקוקה לתרופות דרך הפה אך מלווה בהפרשת אצטון או התקפי היפוגליקמיה / הפרשה מוגברת של אינסולין / פעילות יתר חריפה של בלוטת התריס / אי ספירה של בלוטת יותרת הכליה.

כל אלו, הרי הם בכלל חולה שיש בהם סכנה, ועליהם להתייעץ עם רופא (עדיף רופא ירא שמים) קודם החג, כדי לבדוק האם מותר להם לצום, והאם מספיקה להם אכילה ושתייה לשיעורים.

במקרה שלא הצליחו לשאול את הרופא לפני יום הכפורים, הרי הם מוגדרים כספק פיקוח נפש, ועליהם לאכול ולשתות לשיעורים ביום הכפורים.

כמו כן, חולה שאין בו סכנה, או אפילו אדם בריא, שהתחיל לצום, ובמהלך הצום מרגיש הרגשות רעות מאד, כגון: חולשה וסחרחורת – עד שקרוב לעילפון ורואים שפניו משתנות, או שהתעלף, או שנחלש כל כך עד שאינו יכול לרדת ממיטתו ונראה לבני אדם הסובבים אותו שהוא מסוכן, או שקיבל חום גבוה של 39 מעלות ומעלה, בכל אחד מהמקרים הללו – מאכילים אותו מיד.

ובכלל זה, מי שסובל מהתקפי היפוגליקמיה, שהוא ירידה ברמת הסוכר הגורמת לחולשה ולכהות חושים וטשטוש בראיה והרגשה כמו התחלת עילפון, (וכנראה שמחלה זו – היא מחלת ה"בולמוס" הנזכרת בש"ע סי' תריח ס"ט), שהרי הוא מסוכן, ומאכילים אותו מיד. ובוזה אין להמתין עמו לשיעורים, משום שעל ידי ההמתנה יכול להסתכן ח"ו, אלא יש להאכילו כפי צורכו.

(כל זה על פי המבואר בספר מועדי קודש עמ' שז, ובהליכות מועד – להרב אופיר מלכא עמ' קיז ועמ' קכד, ובאור ההלכה עמ' קלה ועמ' קלט, ובפסקי תשובות סי' תריח אות א.)

סוגים שונים של חולים המוגדרים כחולה שאין בו סכנה, ודינם בצום:

אדם שחש חולשה כללית בכל הגוף, או שנפל למשכב, או שיש לו חום של יותר מ-38 מעלות (ופחות מ-39 מעלות), הרי הוא מוגדר בתור חולה שאין בו סכנה, ובעיקרון הוא חייב לצום כרגיל. [ובמקרה שעליו לקחת כדורים בצום – ראה להלן]. אלא אם כן קיים חשש שהצום יגרום להרעה במצבו

את התרופה, (דהיינו, אם לא יקח את התרופה יום אחד – האם יש חשש של סכנה).

וירשום לעצמו את כל דברי הרופא, ולאחר מכן ילך עם נתונים אלו לרב שיוורה לו כיצד לנוהג למעשה.

עירוי נוזלים

אדם בריא – אסור לו בשום פנים ואופן להשתמש בעירוי נוזלים כדי להקל מעליו את הצום. אבל חולה שאין בו סכנה (שהרופא אומר שהוא יכול לצום) וכן נשים מעוברות, מותרים להשתמש בעירוי כדי מעליהם את הצום, ואף רצוי לעשות כן מאשר להסתכן שמא בהמשך יצטרך לשבור את הצום (פסקי תשובות סי' תריב אות א, והליכות מועד – להרב אופיר מלכא עמ' קיח). אבל חולה שיש בו סכנה, שהותר לו לאכול ולשתות לשיעורים, אסור לו להשתמש בעירוי כתחליף לאכילה ושתייה – אלא חייב לאכול ולשתות לשיעורים (ש"ת שבט הלוי ח"י סי' צא, חזון עובדיה עמ' רחצ, והליכות מועד עמ' קיח).

אכילה ושתייה לשיעורים

במקרים שהותר לחולה לאכול ולשתות לשיעורים (לאחר התייעצות עם רופא ושאלת חכם), השיעור הוא כדלהלן:

אוכל בשיעור של 30 סמ"ק (מעט יותר מגודל של קופסת גפרורים), ומשקה בשיעור 35 מ"ל (סיסי), כל 10 דקות. דהיינו, לאחר שסיים את אכילתו הראשונה, ימתין 10 דקות, ואז יאכל שוב 30 סמ"ק. וכן בשתייה.

האכילה והשתייה – אינן מצטרפין זה לזה, ולכן מותר לו לאכול 30 סמ"ק ומיד לשתות 35 מ"ל, ולהמתין 10 דקות, ושוב לאכול ולשתות כמות זו. [וכן יכול לאכול 30 סמ"ק, ולאחר 5 דקות לשתות 35 מ"ל, ולאחר 5 דקות לאכול שוב 30 סמ"ק, וכן על זה הדרך].

ניתן למדוד שיעורים אלו בעזרת בקבוק של תינוק. ויש להכניס מלפני יום הכפורים. [ואם לא הכינו, מותר למדוד או לשקול (במשקל מכני) ביום הכפורים].

במקרים שאי אפשר להמתין 10 דקות בין אכילה לאכילה או בין שתייה לשתייה, מורידים דקה אחת. וכשאי אפשר גם בזה, מורידים עוד דקה. וכן על זה הדרך, עד שתי דקות בין אכילה לאכילה (שזו השיטה הכי פחותה בזמן של "כדי אכילת פרס"), ועד כ-15 שניות בין שתייה לשתייה (שזהו בערך השיעור של "שתיית רביעית" באדם בינוני).

(כן מבואר כל זה בפסקי תשובות סי' תריח אות ח והלאה, ובחזון עובדיה עמ' רצז. וכן כתב הרב אופיר מלכא – בהליכות מועד עמ' קכ, וכן שמענו מפיז).

הוראות כלליות במקרים שלא הספיקו להתייעץ עם רופא ולשאול רב

סוגים שונים של חולים המוגדרים כחולה שיש בו סכנה, ודינם בצום:

מחלות לב (ובכללם: מי שעבר התקף לב בשנה האחרונה / תעוקת לב / אי ספיקת לב / וכן הסובל מהפרעות משמעותיות בקצב הלב).

את דעתם ומקילה עליהם, ולכן צריך להחליט על פי שיקול דעת בכל מקרה לגופו).

7) להקפיד להימצא בחדר מאוורר – כדי למנוע הזעה הגורמת לאיבוד נוזלים, ובכלל זה ללבוש ביגוד שימנע זיעה מוגברת.

8) יש להשתמש בעת הצורך בפתילות נגד סחרחורת, בחילות, או כאבי ראש. [וכן בפתילות של ויטמינים להקלה על הצום].

9) בסיום הצום, יש להתחיל בשתיית משקה, רצוי ממותק (לא חלב), וחשוב שיהיה בטמפרטורת החדר. למשקה ניתן להוסיף פרוסת לחם מרוחה בדבש או בריבה. לא מומלץ לאכול עוגה. לאחר כשעה – כדאי לאכול ארוחה קלה בלבד. מומלץ לאכול ארוחה זו לאט וללעוס היטב. מי שישאר רעב – יוכל לאכול כעבור שעתים דבר מה נוסף. גם את הנוזלים יש להשיב לגוף בהדרגה, (כדי למנוע דילול פתאומי של ריכוז חום), יש להסתפק בכוס עד כוס וחצי לשעה.

(על פי ספר מועדי קודש עמ' שי, הליכות מועד – לרב אופיר מלכא עמ' קכה, שבת שבתון – לרב יצחק זילברשטיין עמ' קטז, וחזון עובדיה עמ' רנו).

הוראות מעשיות לחולים

הסבר כללי

בעיקרון "חולה שאין בו סכנה", וכן נשים מעוברות או מניקות, וכן יולדת לאחר שעברו שבעה ימים מהלידה (מעת לעת) – כולם חייבים להתענות ביום הכפורים כרגיל (ש"ע סי' תריח ס"א, וסי' תריז ס"א וס"ד).

אבל חולה שיש בו סכנה, ואפילו שאין בו סכנה כרגע – אלא שהצום יכול להביאו למצב של סכנה, הרי הוא פטור מהצום, ואסור לו להחמיר על עצמו ולצום (ש"ע סי' תריח ס"א, ביה"ל שם ד"ה חולה, משנ"ב סק"ה, וחזו"ע עמ' רפח).

ויש מקרים שגם מעוברות או מניקות או יולדת אף לאחר שבעה – פטורות מהצום (במקרים שהתענית עלולה להביאם למצב של סכנה, כמו שיבואר להלן). אולם ברוב המקרים מספיק לחולים אכילה ושתייה לשיעורים (כמו שיבואר להלן), אבל אם אין זה מספיק – מותר להם לאכול ולשתות כרגיל.

ולפעמים החולים זקוקים רק לשתייה בלבד, ולפעמים להיפך – זקוקים רק לאכילה.

ולכן תמיד צריך להתייעץ לפני יום הכפורים עם הרופא שמטפל בו, ואחר כך ללכת עם נתונים אלו ולשאול רב כיצד לנוהג למעשה.

הדרכה בשאלה לרופא

כשבאים להתייעץ עם הרופא, צריך לשאול אותו את השאלות דלהלן: 1) האם הוא כשיר לצום ביום הכפורים, או שיש חשש שהצום יביא אותו למצב של סכנה. 2) במקרה שאינו כשיר לצום, לשאול: האם חייב לאכול ולשתות כרגיל, או שיכול לאכול ולשתות לשיעורים (השיעורים יבוארו להלן). 3) האם הוא יכול להסתפק רק בשתייה או שחייב גם לאכול. וכן להיפך, האם מספיק לו רק אכילה או שחייב גם לשתות. 4) מהי כמות הנוזלים או האוכל שהוא זקוק להם במשך יממה זו, (כי אסור לאכול אפילו לשיעורים מעבר לנצרך). 5) במקרה שנוטל תרופות, ישאל: מהי מידת ההכרחיות ליטול

יבוא לחשש סכנה - שאז פטור מלצום (ואוכל ושונה לשיעורים).

ולכן בכל מקרה צריך להתייעץ עם רופא לפני הצום, ואחר כך לשאול רב. ובמקרה שלא שאל רופא ורב לפני הצום, עליו להתחיל לצום כרגיל, ואם במהלך הצום חלה הרעה במצבו (כמו שנתבאר לעיל - שעומד להתעלף וכדומה) - עליו לאכול ולשתות לשיעורים, (ובמקרה שלא מספיק שיעורים - עליו לאכול ולשתות כרגיל).

(כן מבואר בספרים הנ"ל).

מעוברת

בעיקרון נשים מעוברות שהריון תקין - חייבות להתענות כרגיל (ש"ע סי' תריז ס"א). אבל יש מקרים שמתירים למעוברות לשתות לשיעורים, ובמקרה הצורך גם לאכול לשיעורים. [ומעוברת - היינו כל שיודעת שהיא בהריון, ואפילו קודם ארבעים יום]. ולכן על האשה להתייעץ עם הרופאה ולשאול רב לפני יום הכפורים.

במקרים שלא שאלה לפני יום הכפורים - עליה לנהוג כדלהלן:

1. אם מצבה הבריאותי תקין - תתחיל להתענות כרגיל - ותשמור על הכללים דלהלן:

• במשך הצום צריכה מנוחה מוחלטת, ולא תלך לבית הכנסת, וגם בבית - עדיף לצום מאשר להתפלל, אם בעקבות התפילה תצטרך לשבור את הצום. [ומן הדין מותר לה להתפלל אפילו שמונה עשרה בישיבה או בשכיבה].

• מעוברת שצמה עליה להיות במנוחה מוחלטת, ועל הבעל לסייעה כפי הצורך גם אם בעקבות כך יפסיד תפילה בציבור.

• עליה לשהות במקום נוח וממוזג (אך לא במיזוג חזק מדי).

• רצוי למעוברת להשתמש בעירוני נוזלים כדי להקל מעליה את הצום (וכמו שנתבאר לעיל), מאשר תצטרך ח"ו לשבור את הצום בהמשך.

2. מעוברת שצמה - צריכה לעקוב אחר מצבה והרגשתה, ובמידה וישנה ח"ו בעיה או הרגשה רעה (כדלהלן), גם אם זה לקראת סוף הצום, עליה להפסיק לצום, ולהתחיל לשתות מים לשיעורים, (ובמידת הצורך - גם לאכול לשיעורים). ולא תמתין לשאול רב או לחכות לבעלה, אלא תתחיל מיד לשתות לשיעורים. ואם לא די בכך - יש לשתות כרגיל כפי הצורך. ואלו הם המקרים שבגינם על המעוברת להפסיק את הצום:

• זיעה קרה, או עומדת להתעלף.

• חולשה גדולה.

• כאבי ראש או כאבי עיניים חזקים.

• סחרחורת או "שחור" בעיניים (כאשר אין רגילות לזה).

• איבוד נוזלים על ידי הקאה.

• בטן קשה, כאבי בטן וגב (בחלק התחתון), או לחץ חזק לתוך האגן.

• דימום אפילו קל.

• במקרה ומורגשת הפסקה או ירידה ברורה בתנועות העובר - כדאי לשנות תנוחה,

לנוח, ולהמתין כד כשעה. במידה ואין שיפור - יש להפסיק את הצום.

• צירים יותר מ-5 בשעה. [ואם היא בחודש התשיעי, והחלו צירים תכופים, יש לשתות מיד בשפע].

• מעוברת שהריחה דבר מאכל ונשתנו פניה, אף על פי שלא אמרה צריכה אני לאכול, לוחשים לה באזנה שיום הכפורים היום, אם נתקרה דעתה - מוטב, ואם לאו - מאכילים אותה מיד לשיעורים עד שתתיישב דעתה. (ויש אומרים שאם נשתנו פניה - אין צריך ללחוש באזנה, אלא מאכילים אותה מיד לשיעורים). [ולאו דווקא מעוברת, אלא אפילו כל אדם שהריח דבר מאכל ונשתנו פניו, הרי הוא כמסוכן אם לא יאכל ממנו, ומאכילים אותו מיד לשיעורים]. (ואף בכל ימות השנה כל אדם שהריח איזה דבר מאכל ונתאוורו לו, יפלוט את רוקו ולא יבלענו, שאם יבלענו יש בזה חשש סכנה ח"ו).

3. מעוברת שמצבה הבריאותי אינו תקין, לא תצום כרגיל, אלא תשתה לשיעורים (ובמידת הצורך אף תאכל לשיעורים), ואלו הן הבעיות המצויות שבגינם יש לשתות (וכן לאכול במידת הצורך) לשיעורים:

• שמירת הריון.

• אשה שבמעקב נמצא אצלה קיצור צואר הרחם.

• הריון IVF (הפריית מבחנה) בתחילתו (כדאי להיוועץ ברופא).

• חום גבוה, אנגינה, או דלקות שונות.

• אשה שעברה הפלות תכופות.

• דימום בהריון שקרה אחר השבוע ה-12, גם אם חלף זמן מאז.

• היסטוריה של לידות מוקדמות (לפני השבוע ה-36).

• אשה מיובשת כתוצאה מהקאות ושלושים.

• הריון של תאומים בשלבי המאוחרים (יש להיוועץ ברופא).

• מוגלובין נמוך - 9 ומטה.

• צירים מוקדמים.

• בעיות לחץ דם.

• סכרת הריון.

• דימום קל.

4. במקרים גבוליים, כאשר לא ברור אם מותר לשתות או לא, ואינה יודעת אם מעורב דמיון או מציאות, יכולה לשתות משקה מר (אפשרי עם מעט סוכר לא מורגש), כגון: מי רוזמרין או שיבה, תה חזק ממספר שקיקים, מי קליפת רימון, מי חילבה, אבקת סודה לשתיה (לא סודה רגילה). יש להתחיל בשיעורים. ואם לא די בכך - יש לשתות כפי הצורך.

5. במקרה שמתחיל דימום חזק או ירידת מים, או שישנם צירים חזקים ותכופים, או חוסר מוחלט של תנועות העובר על אף שתיה מרובה, יש להגיע מיד לחדר לידה, והמדובר על כל אשה בכל מצב.

6. ככלל, במקרים ששונה לשיעורים או כרגיל, יש לדעת ששתיה ממותקת (כמו חלב או מיצי פירות וכדומה) - עדיפה משתיית מים, מפני שמוסיפה יותר תזונה וקלוריות לגוף, ופעמים רבות חוסכת את הצורך באכילה.

7. אם רמת המוגלובין של האשה נמוך (9 ומטה), ועקב כך צריכה לקחת כדור ברזל, מותר לה גם לאכול פחות מכשיעור ולקחת את כדור הברזל, כיון שבדרך כלל אין הכדור יכול להיספג בגוף ללא אכילה ושתייה. (אולם אם יודעים בבירור שהכדור יכול להיספג בגוף גם ללא האכילה והשתייה, אסור לה לאכול ולשתות, אלא תבלע את הכדור כמו שהוא. וראה עוד להלן לגבי "נטילת כדורים בצום"). [אולם שאר המעוברות שאינן צמות, בדרך כלל יכולות להסתפק בשתייה ממותקת ומזינה (כמו חלב או מיצי פירות וכדומה) לשיעורים, ולכן אין להתיר להן גם אכילה לשיעורים. ורק במקרים שחייבת גם לאכול, כגון שתוקפת אותה תחושת רעב בלתי נשלטת, יש להתיר לה גם אכילה לשיעורים].

(כל זה מבואר בפסקי תשובות סי' תריז אות א וסי' תריב אות א, ובהליכות מועד - להרב אופיר מלכא עמ' קכא והלאה, ובאור ההלכה עמ' קלט והלאה, ובשבת שבתון - להרב יצחק זילברשטיין עמ' צב).

יולדת / מפלת

היולדת - כל שלשה ימים שלאחר הלידה - לא תתענה כלל, ומאכילים אותה כדרכה ולא מחמירים להאכילה לשיעורים. ואפילו אם אמרה איני צריכה לאכול, וגם הרופא אומר שיכולה להתענות, אף על פי כן אין שומעים להם - אלא מאכילים אותה, (אלא שבמקרה כזה מאכילים אותה לשיעורים). משלשה ועד שבעה, אם אמרה איני צריכה לאכול - שומעין לה, אבל אם לא אמרה כלום (וכל שכן אם אמרה "צריכה אני") - מאכילים אותה לשיעורים. מכאן ואילך - הרי היא ככל אדם, וחייבת להתענות כרגיל.

וכל הימים הללו מונים אותם מעת לעת מסיום הלידה, [דהיינו, השלשה ימים - הם 72 שעות מסיום הלידה, וכן על זה הדרך].

והוא הדין בכל זה באשה שהפילה לאחר ארבעים יום להריונה.

וכל האמור הוא דווקא בלידה או הפלה רגילה, אבל היולדת או המפלת ע"י ניתוח, יש לה לאכול ולשתות כפי הוראת הרופאים אפילו לאחר שבעה. [והוא הדין באשה שילדה לאחר הרעלת הריון].

(כל זה מבואר בשלחן ערוך סי' תריז ס"ד, משנ"ב ביה"ל ושענ"צ שם, חזון עובדיה עמ' רצ והלאה, פסקי תשובות סי' תריז אות ג, הליכות מועד - להרב אופיר מלכא עמ' קכ-קכא, ותורת היולדת - להרב יצחק זילברשטיין פנ"א ס"ד).

מניקה

אשה מניקה - חייבת להתענות כרגיל ביום הכפורים. ותשתה הרבה חלב או מיץ ענבים בערב יום הכפורים, כדי שלא יחסר מזון התינוק ביום הכפורים. או שתשאב חלב לפני יום הכפורים, (וביום הכפורים תניק רק מעט בשביל שלא יהיה לה גודש). או שתרגיל את התינוק כמה ימים לפני כן לתחליפי חלב אם.

אולם אם התינוק חולה, ויש חשש שאם תתענה יגרם לו ח"ו חשש סכנה, (וכגון שהוא יונק רק ממנה, ואין לה חלב מחמת התענית, או שאין בכוחה להניק מחמת התענית), לא תתענה, אלא תשתה לשיעורים (ועדיף שתשתה בירה שחורה - שהיא מרבה את החלב).

(שלחן ערוך סי' תריז ס"א, פסקי תשובות שם אות ב, הליכות שלמה עמ' פב, חזון עובדיה עמ' רפז, הליכות מועד - להרב אופיר מלכא עמ' קכג, ואור ההלכה עמ' קמג).

זקן תשוב כח

אדם זקן ששתי שנים קודם, עליו להתייעץ עם רופאו האישי לפני יום כיפור, אם מותר לו לצום, וישאל אחר כך רב. וגם במקרים שצם, צריך שיעמוד לידו איזה אדם וישים לב להרגשתו במשך הצום. ואם חלה הרעה במצבו - מאכילים ומשקים אותו מיד לשיעורים, ואם לא מספיק לשיעורים - מאכילים ומשקים אותו כרגיל (עי' תורת המועדים פי"ד ס"כ, ושבת שבתון עמ' עז).

חינוך קטנים

ילדים וילדות קטנים מתחת לגיל תשע, אינם מתענים כלל, ומאכילים אותם כרגיל אפילו בליל יום הכפורים (ולא ממתנים איתם עד ליום). ומגיל תשע ומעלה - מחנכים אותם להתענות כמה שעות כפי כוחם, אבל לא יותר מחצות היום. ובזמנינו גם קטן בן י"ב וקטנה בת י"א - אינן צריכות להתענות אלא רק עד חצות. ורק מגיל י"ג לזכר וי"ב לנקבה - מתענין כרגיל. (ש"ע סי' תרט"ו ס"ב, הליכות שלמה עמ' צג, וחזו"ע עמ' של-שלט). וגם נערים ונערות שהגיעו לגיל מצוות, שהם חייבים להתענות, אם הם חלושים, יש להתייעץ עם רופא לגבי התענית שלהם, ואין להחמיר בזה חומרות יתירות, וכל שיש חשש כל שהוא של סכנה - אין להחמיר כלל (חזו"ע עמ' שמ).

חשיבות המנוחה לחולים

כל חולה שצם ביום הכפורים (ע"פ הוראת רופא ורב), וכן נערים ונערות שזה עתה הגיעו למצוות, יזהרו מאד שלא לאמץ את גופם ביום הכפורים, וישבו כל זמן התפילה, ויעמדו רק במקומות שחייבים לעמוד (דהיינו בתפילת שמונה עשרה, ובקדושה, וביו"ט וכשקשה

להם - יכולים להישען בוידוי), ובי"ג מידות). וצריך לזכור, שהתפילה - היא מדרבנן, והצום - הוא מדאורייתא, ולכן אין להחמיר בתפילה על חשבון הצום. וכן אין להעיר לשום אדם שיושב אפילו במקומות שחייבים לעמוד, כי אפשר שאחזתו חולשה יתירה, ועדיף שישב מאשר שיצטרך להפסיק את הצום ח"ו. נויש מקרים שמוותרים על תפילה בציבור, או אפילו מוותרים על תפילה לגמרי, בשביל שיוכל להמשיך לצום. ויש לעשות הכל בשיקול דעת, וע"פ הוראת חכם]. (הליכות מועד - להרב אופיר מלכא עמ' קכא ועמ' קכו, אור ההלכה עמ' קלו, ועוד).

ברכה ראשונה ואחרונה

כל חולה האוכל או שותה בצום (ע"פ הוראת רופא ורב), מברך לפני אכילתו או שתייתו. וכשאכל שיעור 27 גרם בתוך 7 וחצי דקות - מברך גם ברכה אחרונה. (והאשכנזים נוהגים בזה שלא לברך ברכה אחרונה). [אבל על שתיה - לא שייך לברך ברכה אחרונה בתענית, אא"כ שתה רביעית בבת אחת].

ואם אוכל להם, יטול ידיו לפני אכילתו כרגיל (עד סוף כף היד), וכשאוכל בסך הכל שיעור כביצה (54 גרם) - יברך "על נטילת ידיים". ויברך המוציא ויאכל. ולאחר אכילתו, אם אכל שיעור כזית (27 גרם) בתוך 7 וחצי דקות, מברך "ברכת המזון". ומזכיר בברכת המזון "יעלה ויבוא" - "ביום הכפורים הזה ביום סליחת העון הזה". ואם שכח להזכיר "יעלה ויבוא" - אינו חוזר. [אבל אין עושים "קידוש" ביום הכפורים כלל].

(שלחן ערוך סי' תריח ס"ג, משנ"ב ס"ק כט, פס"ת אות יד, חזו"ע עמ' שז-שח, והליכות מועד עמ' קכו).

נטילת כדורים בצום

כל אדם שנוטל כדורים בקביעות, עליו להתייעץ עם הרופא לפני יום הכפורים, האם יכול לדלג עליהם יום אחד, או שיש בזה חשש של סכנה. [וכן יש כדורים שאפשר לקחת אחד לפני תחילת הצום ואחד לאחר צאת הצום]. ועדיף תמיד לברר את יש תחליף לכדור בפתילות (נר), שזה מותר לכל סוגי החולים.

כאשר יש הכרח ליטול את הכדורים גם בצום, אם הוא חולה שיש בו סכנה, שבלאו הכי הוא אוכל ושותה לשיעורים - יבלע את הכדור באחד הפעמים ששותה לשיעורים.

ואם הוא חולה שאין בו סכנה, אם הכדורים הם מרים ואינן ראויים לאכילה, מותר לו לבלועם בלי מים. ואם יש להם טעם טוב - יעטפם בניילון נצמד ויבלעם בלי מים. ואם אינו יכול לבלועם בלי מים, יערב במים איזה דבר מר (כגון תה חזק ממספר שקיקים, וכנ"ל), ויבלע עם מעט מים מרים פחות מכשיעור (דהיינו עד 35 מ"ל).

אדם בריא, שתקף אותו כאב ראש חזק בצום, (שאם לא יקח כדור - יצטרך ללכת לשכב במיטה), מותר לו לבלוע כדור אקמול או אופטלגין וכדומה (כיון שאין להם טעם) בלי מים. ואם אינו יכול לבלוע בלי מים, יערב במים איזה דבר מר (כגון תה חזק ממספר שקיקים, וכנ"ל), ויבלע עם מעט מים מרים פחות מכשיעור (דהיינו עד 35 מ"ל). [אולם עדיף יותר להשתמש בפתילות (נר) נגד כאב ראש, מאשר לבלוע כדור דרך הפה].

(הליכות מועד - להרב אופיר מלכא עמ' קיז, ואור ההלכה עמ' קח).
(ש"ע סי' תריח ס"ג, משנ"ב ס"ק כט, פס"ת אות יד, חזו"ע עמ' שז-שח, והליכות מועד עמ' קכו).

בברכת בתענה ורחמינו טובה לכל בירתי ישראל!

עם סגולה

כל מי שמכוון בעת התחלת 'אדון עולם', כתבו רבי יהודה החסיד ורב האי גאון ורב שרידא גאון: ערב אני בדבר שתפלתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגע רע בראש השנה ויום הכיפורים בתפלתו, ואיביו נופליו לפניו, ויש אומרים אף יצר הרע משלים אתו (מטה משה סי' לא, ואליה רבה סי' מו. ועיין במועד לכל חי (סי' יג אות חי) שיכיון: 'אדון עולם' - בגימטריא 'אין סוף'. 'אדון עולם אשר' - ראשי תיבות בגימטריא 'ע"ב', וסופי תיבות 'מרו"ן'. ונרמזים בו ארבע עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. 'אשר מלך' - אותיות 'מכאל', הוא המוליך כל התפילות, ומקריב קרבנות לה' יתברך, ועל ידי זה מוחל עוונות. עכ"ל).

מילתא דבריחותא

שיכור אחד נסע ברכבו. לפתע עצרה אותו נידת משטרה, והשוטרים מאשימים: "אתה שיכור!". עונה להם השיכור: "אני לא"... מציינים לו השוטרים פס על הרצפה, ודורשים: "חלף עליו?". "תיישרו את הקו קודם כל" - עונה להם השיכור. השוטרים רואים בדיוק עם מי יש להם עסק. אך לפני שהם מספיקים לעצור אותו, מתרחשת פתאום תאונה בצד השני של הכביש, וכל השוטרים רצים לצד השני. השיכור רואה שאף אחד לא נמצא לידו, נכנס לרכב ובורח... בשעה 4 לפנות בוקר - מתעורר השיכור מדפיקות בדלת. הוא פותח, ורואה שני שוטרים. "אתה השיכור" - הם אומרים לו. הוא מנסה להתנחם: "מה פתאום?! זה לא אני יש לכם הוכחה??"
"אתה חזרת הביתה עם הניידת של המשטרה" - ענו לו השוטרים.
(מחיים והלאה - הרב יצחק פנרו)

פתגם המלך

תולה ארץ על בלימה ייטיב לנו כתיבה והתימה

(מהרי"ל)

סת"ם למהדרין
כל סוגי הסת"ם (ספרי תורה, תפילין, מחזות, מגילות, פיטום הקטורת, ועוד).
כל סוגי הכתבים (ספרדי, אשכנזי, חב"ד).
• בדיקות של תפילין ומחזות.
• שיפוץ וחינוך בתי התפילין והרצועות.
להזמנות: 052-7142437 (יעקב ראש)

העלו מוקדש
להצלחה:
התורם החפץ בעילום שמו, הוא וכל בני ביתו, שיוזכו לכל מילי דימיטב. לרפואת חני חנינה בת דליה
לעילוי נשמת:
מן הראש"ל הגאון רבי מרדכי צמח בן מול טוב זצ"ל,
הגאון רבי יעקב חי בן מרגלית זצ"ל, רחל בת מרים, נוריה נורית בת עזיזה, אברהם בן שרה, נתנאל בן שמחה, עזיזה בת צ'חלה, שלמה בן סלחה, חנינה בת חביבה, יוסף בן ורה, אמה בת שושנה, ר' יחיאל מיכל בן מרים, ולעילוי נשמות כל מתי עם ישראל